

ВОДА
ЗА
МОМЧЕТАТА

1938 r

НАР. БИБЛИОТЕКА-ТЕАТРАЛЕН
ДЕПОЗИТНИ
1936 г. № 5780

ЖА III 8
То 2

1-10

XVI

БЪЛГАРСКИ ВОИНИ

—ЦАРЕВЕЦЪ

БЪЛГАРСКИ ВОИЗ

ГОДИНА XVI

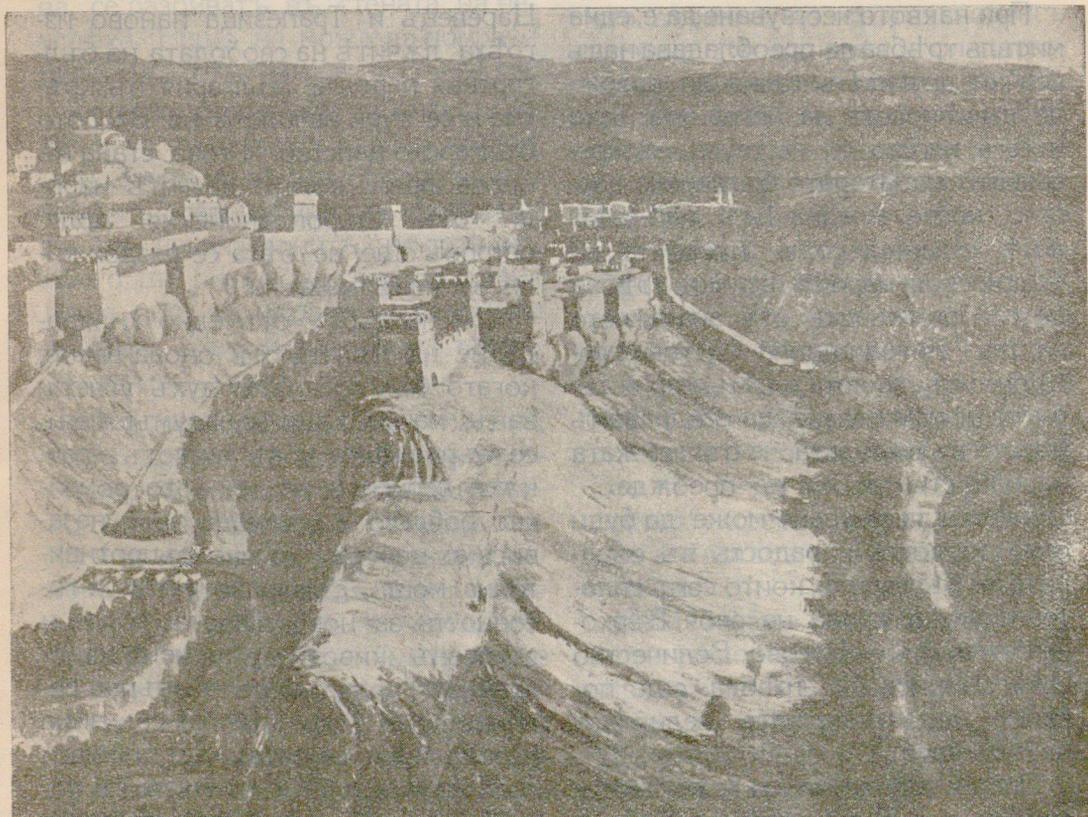
1938
ЯНУАРИЙ

КНИЖКА 1

РАЖКОВОДИ РЕДАКЦИОНЕНЪ СЪВЕТЪ

750 ГОДИШНИНАТА

ОПТИТЕ НА МОЖДАТА ТОГАВА ДА СЪЗДАДЪТ ЦАРСТВО

Рисулка Д. ЧОКАНОВЪ

ТЪРНОВО — ТРАПЕЗИЦА—ЦАРЕВЕЦЪ

Асенъ и Петъръ

750 ГОДИШНИНАТА ОТЪ ВЪЗКРЕСЕНИЕТО НА ВТОРОТО БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО

При каквото чествуване да е, една мисъл трѣбва да преобладава надъ всички други: България да пребъде въ вѣковетъ на историята. Така и сега, когато се чествува възкресението на Второто българско царство, което е една отъ най-свѣтлихъ страници отъ историята на българския народъ, всички трѣбва да се проникнемъ отъ значението на тая 750-годишнина на това преголѣмо въ живота на България събитие и, още повече, да заздравимъ вѣрата въ мисълта, че българската народностъ трѣбва да пребъде.

Такова чествуване може да буди само гордостъ и радостъ въ сърдцата на българитъ, които сега сплотени около трона на своя Върховенъ вождъ — Негово Величество Царь Борисъ III, трѣбва още по силно да чувствуватъ величието на тая дата.

Преди седемстотинъ и петдесетъ години отъ величавитѣ збери на

Царевецъ и Трапезица наново изгрѣха лжчитѣ на свободата на българския народъ, България възкрѣсна и се тури началото на Второто българско царство. И това стана въ онова време, когато другитѣ народи отъ Старопланинския полуостровъ още не бѣха се раздвижили за новъ животъ.

Три четвърти отъ едно хилядолѣтие ни дѣлятъ отъ онова време, когато българскиятъ духъ угнетяванъ, мачканъ, но не доумъртвенъ се върна къмъ новъ животъ — разкъса веригитѣ на тежкото ромейско робство и създаде свое независимо царство, съ яка съпротивителна мощъ, съ здрави устои и готовностъ за новъ цѣлентъ, гордъ и достоенъ животъ, устременъ къмъ крайната целъ: да се възвърне величието на Родината, да се измие позора ѝ, да се затвърди завинаги свободата ѝ, и да я бранятъ съ подвизи до себеотрицание. Нейнитѣ

синове знаейки, какво сж били загубили до сега, и чувствувайки какво сж припечелили наново, съзнаваха своята отговорност.

Повикътъ на Асенъ и Петъръ е чутъ, отъ тѣхната безпредѣлна обичъ се проникватъ всички българи, тѣ избухватъ и веригитѣ на робството биватъ разтрошени. Къмъ тѣхъ е отправено общото народно довѣрие. Тѣ сж въоръжени съ готовността и търпението до край да го бранятъ отъ вѣковния противникъ и да го подкрепятъ въ желанието му никога вече да не допустне подтисничеството.

Опититѣ на могщата тогава Византия, да върне България къмъ това, се разбиватъ въ стената на неуспѣха. Нищо не може да помрачи радостта отъ успѣха на България.

Колкото скромни да сж имената на тия царе, толкова сж славни дѣлата имъ. Завинаги тѣ ще останатъ връзани съ златни букви въ съзнанието на признателнитѣ поколения, които ще знаятъ, че ако България диша сега съ здрави и свободни дробове, това се дължи на тѣхното велико дѣло!

Осжществяването на тласъка, който дадоха тѣ, донесе нови радости на българската държава. Цѣлокупниятъ български народъ никога не изпушчаше изпредвидъ сътвореното отъ двамата братя велико дѣло и вѣрваше, че благодарение на него България ще пребъде въ вѣковетѣ. Златното българско слънце изгрѣ върху подвига на двамата безсмъртни по заслуги братя и благослови българския народъ за новъ честитъ животъ, за какъв-

то той винаги е билъ достоенъ!

Нека сега, когато тая велика царствена годишнина ни свързва съ великото минало на България, да видимъ, какво е нашето настояще и да повѣрваме твърдо, че тия, които идатъ следъ насъ съ още по-голъма народна гордостъ, ще отпразднуватъ хилядогодишнината отъ тая велика дата. Ние трѣбва само съзнателно и като истински българи да разчистваме пътя къмъ това време, за да се покажемъ достойни за величието на тая дата, която е високо „проявление на българския народъ и неговия мощенъ духъ и свързва съ здрава и неразривна връзка древността съ свѣтлото бждеще на България.“ Нека вѣрваме, че съ тоя подвигъ наистина „се въплоти и олицетвори тържеството на идеята за българската култура, за българската народностъ, която въпрѣки всички превратности и тежки удари на съдбата, като нѣкоя магическа сила действуваше неотразимо презъ вѣковетѣ, за да се издигне като фениксъ изъ пепельта новата и мощна българска държава — Второто българско царство, върху чиито здрави и неразрушими основи заблѣстѣ, въ последствие, и сегашното и вѣчно — Трето българско царство“, което ще продължава да грѣе съ блѣсъка на това минало величие.

Нека никога не забравяме славното дѣло на нашитѣ велики прадѣди, да тачимъ тѣхнитѣ прескъпи дарове въ съкровищницата на българската свобода и да помнимъ, че трѣбва да владѣемъ това, което и тѣ сж владѣли.

Взводъ опълченци, преди заминаването имъ на война, фотографирани въ Кишиневъ въ 1877 год.

БЪЛГАРСКИЯТЪ ВОЕНЕНЪ ДУХЪ ПРЕЗЪ ВЪКОВЕТЪ

ВОИНЪ КОННИШКИ

ЕДИНЪ ВЪЧЕНЪ ЗАКОНЪ

Въченъ е законъ за преобладаване на духа надъ материята въ личнитъ дѣла и общественитъ организации. И войската, особено важенъ институтъ, необходимъ на всѣка държава, носи въ своята важна сжщина духовнитъ особености на оная човѣшка маса, отъ която черпи състава си. За да имаме по-точна представа за днешната българска войска, необходимо е, да опознаемъ духовната ѝ основа, която се образува както отъ характернитъ особености на ония, отъ които тя се попълва, но така сжщо и отъ миналото ѝ, пълно съ влияния, преживявания и традиции, изпитани и създадени презъ въковетъ.

ЧУЖДЕНЦИТЪ ЗА НАСЪ

Въ единъ свой трудъ, печатанъ въ 1601 година, като далечно ехо на миналото, Мавро Орбини отъ Дубровникъ пише, че българитъ сж се отличавали винаги съ своята голѣма храбрость, бидейки въ боя лъвски юначни. (Тукъ историцитъ търсятъ началото на днешния български гербъ).

Проследени въ своитъ външно политически схващания, българитъ не сж измѣнили на началото; „Своего не даваме, чуждото не искаме“.

Кротки и трезви, работливи и честни въ своя частенъ животъ, българитъ бранятъ своитъ национални права извънредно твърдо и решително, защото смѣлостъта на майката, бранеца детето си, е по-

голъма отъ тази на всѣки грабителъ.

Народниятъ инстинктъ за само-съхрана прави българитѣ непримирими бунтовници подъ робство и крайно издържливи и самопожертвувателни въ време на война.

Авторитѣ на тѣзи оценки за българ. народъ сж чужденци, а не българи. Другъ единъ чужденецъ, Ед. Демолень, казва още, че българинътъ е съ замахъ и пълень съ жизненостъ поради преобладанието на земедѣлието като главенъ поминъкъ.

НАШЕТО СЛАВНО МИНАЛО

Като се има предъ видъ това, необходимо е, да се хвърли бѣгълъ погледъ и върху миналото на България, за да се разбератъ по добре условията, при които възникна днешната българска войска, която въ 40 години (1878—1918

г.) издържа тежки войни съ своитѣ съседи въ течение на пълни четири години и даде надъ 180,000 убити и двойно повече ранени, при едно население отъ 3—5,000,000 жители.

Българската държава, южно отъ Дунава, се роди въ 679 г. около гр. Мачинъ и загина въ 1398 г. при Видинъ. Въ този периодъ отъ време българскиятъ народъ осно-

ва две царства въ борба, главно, съ Византийската империя.

Въ своята самоотбрана българскиятъ царе бѣха принуждавани да достигатъ Карпатитѣ, рѣкитѣ Дринъ и Сава, стѣнитѣ на Цариградъ, и брѣговетѣ на моретата Бѣло, Мраморно и Черно.

Това е достатъчно да се види каква жизнена сила е обладалъ българскиятъ народъ въ миналото и какви сж били качества на старото българско воинство, което победоносно е кръстосвало оржието си съ византийци, руси, маджари, сърби и други.

БЪЛГАРИТѢ КАТО ТУРСКИ ВОИНИЦИ

ХАДЖИ ХРИСТО
българинъ — гръцки генералъ

Разкъсанъ отъ вжтрешни борби, българскиятъ народъ все намѣри сили да се бори почти цѣлъ вѣкъ съ завоевателитѣ турци, на които се подчини далечъ не безусловно.

Българскиятъ народъ спечели уважението на победителя, който му призна редъ привилегии, включително служенето въ войската въ време на война. По-късно, като оцениха още веднѣжъ военнитѣ качества на българитѣ, турцитѣ формираха отъ млади синове на нашия народъ най-здравата частъ на своята войска — яничарския кор-

пусъ. Въ по-късно време срѣщаме отдѣленъ славянски полкъ, командванъ отъ поляка Чайковски.

Но споменатитѣ прояви на българския воененъ духъ далечъ не биха могли да го запазятъ въ онава състояние, отъ което можа да се възпламени и да изнесе достойно войнитѣ, които води III българско царство.

НИЕ ПОМАГАМЕ НА ВСИЧКИ СРЕЩУ ТУРЦИЯ

Вънъ отъ участието си, нежелано, на страната на победителитѣ турци, презъ своето близо 500 годишно робство, българитѣ непрестанно съдействуваха на всички, които се борѣха срещу Турция.

Защото тѣ вѣрваха, че чрезъ тия вѣоржжени борби подържатъ бодро народното съзнание, заглъхващо безъ нужната просвѣта и подъ духовното робство на гръцката патриаршия; тѣ знаеха още, че чрезъ отслабването на Турция и постепенното освобождаване на ромъни, гърци и сърби естествено ще се създаде възможност и ще дойде редъ и за българския народъ.

Само нѣколко години следъ пълното покоряване на България възстанията почватъ. Българитѣ непрекъснато използватъ всѣко затруднение на Турция и подкрепятъ враговетѣ ѝ, къмъ чиито войски се пресъединяватъ. Голѣми българи сж водили преговори съ Русия, Полша, Австрия, Венеция и др., за да подкрепятъ усилията на българския народъ да се освободи.

ХАЙДУТИ

Въ промежутъцитѣ отъ цѣлата верига възстания и съдействия на

други държави, отъ 1400—1860 г., военниятъ духъ на българитѣ

Райна отъ гр. Казанлъкъ, взела участие на Шипка

подържаха така нареченитѣ „хайдути“, които продължаваха своята дейност, имаща за целъ повече отмъщение на своеволни и жестоки турци.

ВЪ ПОМОЩЪ НА РУСИЯ

Отъ началото на XIX вѣкъ българския народъ вече образува и отдѣлни свои военни части и взе участие въ войнитѣ на Русия презъ 1806—13 1828—9, 1854—6. г., Воененъ вождъ въ 1806 г. е билъ Ватикюти, чийто печатъ „Българское земское войско“ е запазень. Въ 1828/9 г., при обсадата

на Силистра, виждаме отреди на българските офицери Мамарчевъ и Василевъ, а въ 1854—6 г. срѣщаме и името на Саласъ съ бълг. командири кап. Вълко Чардаклиевъ, Хаджи Русевъ, Грамадовъ и др.; знамето на кап. Вълко сжществува и сега се пази като най-старо въ българския царски дворецъ.

ПОМАГАНЕ НА ГЪРЦИЯ СЪРБИЯ И ДРУГИ

Български отреди и войводи енергично и самоотвержено се борятъ за освобождението на Гърция и Сърбия, следъ като бѣха помогнали вече и на Австрия въ края на XVII вѣкъ. Отредътъ на гръцката „хетерия“, воденъ отъ руския генералъ отъ гръцки произходъ Ипсиланти (1821 г.) е билъ въ голѣмата си частъ отъ българи и сърби. Гръкътъ Сава Каменаре командва презъ сжщата година 15,000 възстанници, половината отъ които сж българи; войводи българи се отличаватъ много и достигатъ високи военни постове следъ освобождението на Гърция; българи срѣщаме въ дружинитѣ на Гарибалди и въ редоветѣ на борцитѣ за свобода на островъ Критъ. Тѣхни документи и медали има запазени до сега. Не малко българи е имало винаги и въ руската и ромънска армии на офицерски длъжности, напр. Хаджи Христо, който бѣ гръцки генералъ и адютантъ на кралъ Отона.

Изобщо, българитѣ сж въ центъра на всички революционни движения по долините на рѣкитѣ Тимокъ и Морава и съдействуватъ на сърбитѣ. Дори въ 1862 г., съ тѣх-

на помощъ, турскиятъ гарнизонъ въ Бѣлградъ бѣ затворенъ въ крепостта, следъ което Сърбия получи фактически пълна независимостъ.

БЪЛГАРСКИ ЗАДАЧИ НА БЪЛГАРСКИ ВОЕННИ ОТРЕДИ

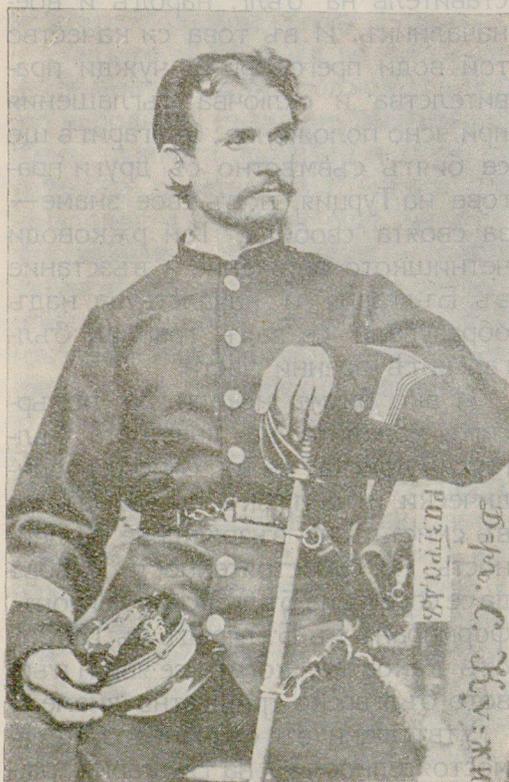
Интересно е, да се отбележи, че народното съзнание за свободна българска държава става особено силно и вече кристализира отъ времето на Раковски († 1867), а следъ неговата смъртъ дѣлото му не престава да расте.

Съ малки изключения, Раковски бива признатъ за върховенъ представителъ на бълг. народъ и военачалникъ. И въ това си качество той води преговори съ чужди правителства и сключва съглашения при ясно положение: българитѣ ще се биятъ съвмѣстно съ други врагове на Турция, подъ свое знаме— за своята свобода. Той ръководи четнишкото движение и възстание въ България и началствува надъ образували се задъ граница българскитѣ военни части.

И ако бихме искали да потърсимъ началото на днешната българска войска, не въ смисълъ юридически и на прѣкъ произходъ, но въ смисълъ на възраждане на дейностъ, на самостоятелностъ трѣбва да се спремъ на българския легионъ, формиранъ въ Бѣлградъ въ 1862 г. отъ Раковски, когато се яви и първото българско трицвѣтно знаме.

Утвърдени въ съзнанието за самостоятелността на България, ръководни бълг. кръгове водятъ и безъ Раковски преговори съ Сърбия на равна нога и поради това

българитѣ се явяватъ въ 1876 г. да помагатъ на Сърбия въ войната ѝ съ Турция, но съ свои знамена, т. е. съ своя войска, като получаватъ писмено признание отъ главнокомандващия сръбската армия. рускиятъ генералъ Черняевъ, че българитѣ се биятъ не за сръбскитѣ цели, а за свободата на България. Въ името на сжщата идея се явява недоволство и въ II легия (1868) въ Бѣлградѣ. Легионери заявиха въ лицето на кн. Михаила, че когато се освободи България не той ще ѝ бжде князь. Легионеритѣ бѣха веднага разгонени.

Д-ръ С. Куюмджиевъ отъ Разградъ, участникъ въ Сръбско-турската война презъ 1876 г. Служилъ въ ромънската войска

Участници въ Сръбско-турската война 1876 г. Въ чернитѣ дрехи е Василь Димчевъ

УЧАСТИЕ ВЪ СРЪБСКО-ТУРСКОТА ВОЙНА 1876 Г.

Тукъ идваме до момента въ който се поставя фактическо начало на бълг. войска на днешната държава. Българитѣ участвуватъ първоначално въ борбата между Сърбия и Турция само съ около 2—3,000 души, раздѣлени на около 12 партизански отреди; предложението на бълг. рев. комитетъ да събератъ и изпратятъ въ Сърбия до 20,000 души било отклонено отъ сръбското правителство.

Следъ неуспѣха на Сърбия презъ августъ се сключва примирие и,

при реорганизирането на армията, българските отреди, заедно с доброволците от други не сръбски народности, образуват две бригади; едната бѣ наречена „Руско-българска бригада“. Българитѣ взематъ участие до края на войната и записватъ доблестни дѣла при Гредетинъ, Кривешъ, Гъмзи-градъ, Бабина-глава, Зайчаръ и другаде. Тази бригада бива задържана подъ знамената и следъ мира (примирието е отъ 20 октомврий ст. ст. — 1876 г., мирътъ се подписва на 12 февр. 1877 г.) и разпусната едва на 7 априлъ 1877 г.

УЧАСТИЕ ВЪ РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА 1877/8 г.

На следния денъ въ Кишиневъ

Опълченци фотографирани въ Котелъ веднага следъ примирието. Първиятъ отъ дѣсно е Н. Геновъ, по-после генералъ

се пристъпва къмъ формирането на българското опълчение, предназначено да съдействува на рускитѣ войски въ съвсемъ приближилата Руско-турска война.

Почти всички българи доброволци въ Сърбия, мнозина отъ тѣхъ вече подофицери или доблестни участници отъ скорошното априлско въстание, постъпватъ въ българското опълчение и фактически не прекъсватъ военната си служба.

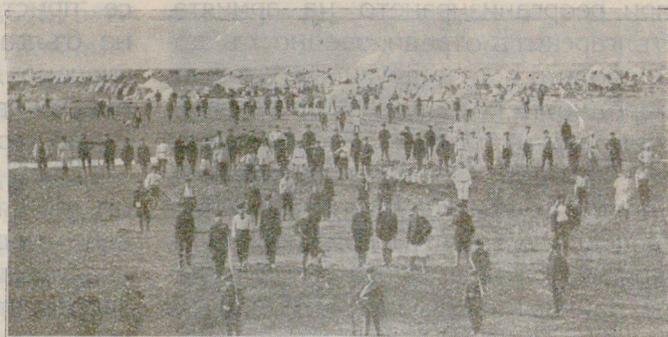
Идеята да се създаде българско опълчение и то въ размѣръ на 30—40,000 корпусъ, е на руския генералъ Фадеевъ, който още презъ лѣтото на 1876 год., следъ запознаване съ руско-българската бригада въ Сърбия, прави писменъ докладъ на военния министъръ. Реализирайки главнитѣ идеи на Фадеева, числеността на българското опълчение бива крайно ограничена. Първоначално се формиратъ 6 дружини, съ значително число български офицери на руска служба, а следъ минаването на Дунава отъ руската войска — още 6 дружини. Голѣма частъ отъ българскитѣ опълченци прекараха едва нѣколко седмично обучение и участвуваха въ боеветѣ при Ст. Загора, Шипка и Шейново. Началникъ на опълчението бѣше генералъ Столѣтовъ. При обща численостъ на опълчението отъ около 6,000 души, отъ които 4,000 взеха участие въ боеветѣ, убити и умрѣли отъ рани сж около 700 души т. е. 12% отъ всички и 18% отъ участницитѣ въ боеветѣ, при воюване отъ 7 месеца.

Ето какъвъ бѣше материала въ морално отношение, отъ който не-

посрѣдствено се изгради днешната българска войска — доброволци съ високъ духъ, бойци съ закалена воля, израсли наредъ съ прославената руска армия, отъ чиито традиции тя взе доста много.

СЪЗДАВАНЕ ВОЙСКА НА ОСВОБОДЕНА БЪЛГАРИЯ

Веднага следъ подписването на Санъ-Стефанския миръ въ 1878 г. руситѣ пристѣпиха къмъ организиране на новосвободена България. Още презъ априлъ руското главно командване намисли щото, вънъ отъ сѣществувашитѣ 12 български опълченски дружини, да се

Изгледъ на лагера на българското опълчение въ гр. Плоещъ — Ромъния, май 1877 г.

Иванъ Тотевъ, доброволецъ въ ученическия легионъ — Габровска чета 1885 г.

формиратъ още 47, всичко 59, както и 13 конни полка и 30 батареи, на обща численостъ около 85.000 души. Тази организация бѣше предвидена за цѣлата територия, която се отнемаше на Турция. Но тъй като Берлинския конгресъ измени много отъ постановленията на Санъ-Стефанския договоръ, то българската войска се формира споредъ заповѣдта на руския комисаръ отъ 8/21 юлий 1878 г., така: за княжество България: 21 пех. дружини, 4 ескадрона, 8 батареи, 1½ рота пионери и за Източна Румелия: 12 дружини, отъ които 8 съ по 1 рота, 1 ескадронъ, 1½ батарея (4 орждия) и 1 пионерна рота, вънъ отъ 900 пеши и 600 конни жандарми.

Организацията на българската войска ставаше тогава съ трѣскава бързина предъ видъ лошитѣ отношения между Русия и Австрия. Българитѣ трѣбваше да сѣ готови, не само да се отбраняватъ срещу Турция, но да пазятъ и тила на Русия, която проектираше да настѣпи отъ Балканския полуостровъ на северо-западъ.

Недостатъчната численостъ на

изт. румелийскитѣ части бѣше по-пълнена съ образуваниѣ отъ имениния генералъ Скобелевъ многочислени гимнастически дружества, които бѣха въоръжени. Въ нѣколко месеци членовѣтѣ на тия дружества достигнаха десетки хиляди.

ВОЙНИТѢ 1885, 1913/13 И 1915/18 г.

Въ течение на 40 г. свободенъ животъ България трѣбваше да води три войни, съ всички свои съседи. Тѣзи войни и отнѣха 4 пъл-

Участници въ войната 1875 година: Ст. под-офицери К. Христовъ, Ил. Тодоровъ, Недко Трифоновъ и Митко Петровъ отъ село Малешевци, 4-а рота, 1-и пех. полкъ

Ионка Маркова, отъ с. Бойница (Видинско), участвувала въ войната презъ 1885 год. и наградена съ знака на В. О. Хр. IV степенъ

ни години, около 300,000 жертви и милиарди левове. И въ тритѣ войни бѣхме победители или победени, въ нашата история. Тѣзи страни безъ да сме бити.

Нашиятъ воененъ духъ се проявися всичката си сила. Дивни подвизи на единични хора или цѣли части сж записани

въ нашата история. Тѣзи страни сж нови, тѣ често се прелистватъ, за да не бждатъ повтаряни сега.

ЕДИНЪ Е НАШИЯ ПЖТЪ

Българинътъ трѣбва да помни, че неговото минало като борець съ оржие въ ржка, воинъ или възстаникъ, опълченецъ или добровolecъ, е славно. Богъ иска българскиятъ народъ да живѣе вѣчно и затова е далъ толкова коравъ духъ на неговитѣ синове. По пжтя на вѣчната борба — това е нашата сждба — винаги трѣбва да вървимъ горди, съ честь и слава,

всѣкога съ победенъ устремъ и величавъ воененъ духъ — този духъ който сме наследили отъ праотци и който трѣбва да завещаемъ на деца и внуци!

И този дългъ е толкова полекъ за сегашнитѣ поколѣния, за-

щото тѣ иматъ предъ себе си не само поукигѣ отъ опита на своитѣ предшественици, но главно тѣхнитѣ величави подвизи, които говорятъ, че за българина дори невъзможното за други, е възможно за него.

ДУНАВСКА РАВНИНА

НЕНЧО СЯВОВЪ

О, равнина величествена, дивна,
безбрѣжна, необятна равнина, —
огърлица отъ хубости безъ край
за насъ си ти! И родната страна,
като усмивка майчина сияй,
съсь твойгѣ хълмове, полета, ниви!

Надъ тебъ, на северъ — Дунавъ пѣе пѣсень,
а Стара-планина на югъ синѣй
и тамъ, на изтокъ — Черното море
съ вълни пѣнливи, день и нощъ, лудѣй;
на западъ — Тимокъ въ златно слънце грѣй.
Изъ тебе блика въздухъ чистъ и прѣсень.

Една рѣка ли тукъ тече на воля,
една рѣка ли само те пой? —
Огоста, Янтра, Осъмъ, Искъръ, Ломъ,
и кой ли би могълъ да изброи,
подъ свѣтналия въ блѣсъкъ небосклонъ,
сребристигѣ поточета на пролѣтъ?

Подъ твоето чело, съ цвѣтя покрито,
ти щедро давашъ вкусень, сочень плодъ;
трави зелени, билки въ тебъ цвѣтятъ;
по всѣки хълмъ, край всѣки полски бродъ —
навредъ охранени стада пасатъ.
Ти раждашъ едро и прочуто жито!

О, равнина на вѣчна незабрана,
омаенъ кжтъ на хубости безъ брой, —
за родния чудесень край — вѣнецъ
ти виешъ — въ снѣгъ и дъждъ, и въ лѣтень зной, —
и скромнигѣ, обичашъ те пѣвецъ —
съ цвѣтиста речъ сърдечно те възпѣва!

НЕРАЗДЪЛНИ

ИВ. ТЕРЕКИЕВЪ

Дѣдо Калинъ, побѣлѣлъ вече, буенъ нѣкога балканджия, бѣше бѣглець отвжде. Трудно пристъпяше, но обичаше младитѣ юнаци и скрито копнѣеше за свободата. Една нощъ, той смѣло премина теленитѣ стобори на несправедливата граница, за да се намѣри на свобода при своитѣ отсамъ.

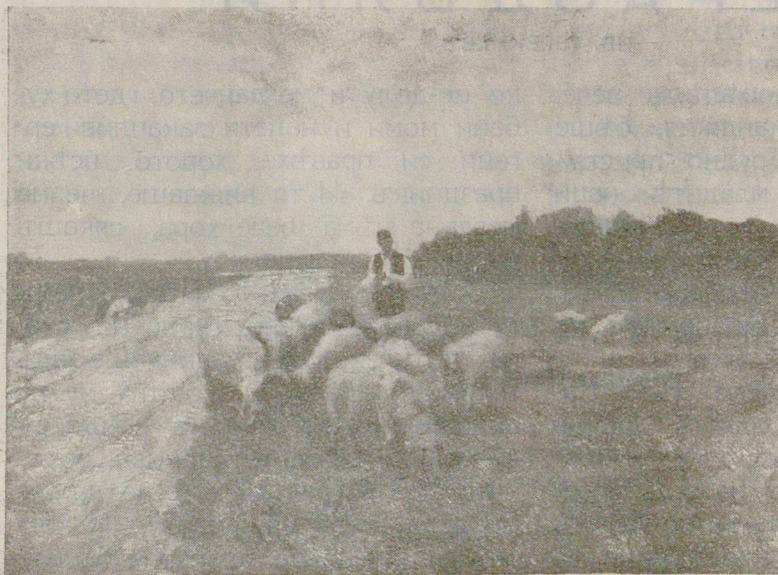
Дълго, дълго време дѣдо Калинъ ми разказва своитѣ преживѣлици. Виждахъ въ очитѣ му тжгата на роба, огъня на родолюбца и блѣсъка на сълзитѣ по скжпъ човѣкъ, по онова, което бѣше изгаснало до телената мрежа на граничната линия. Дѣ много извезани, Насреща сж теленитѣ стобори и бетонни кули-наблюдателници, които стоятъ като натрапници надъ чувствата и свободата на жителитѣ. Тази черна бразда насилствено е раздѣлила кжщитѣ на селото, братъ отъ брата, синъ отъ майка и либе отъ либе.

И Милко, дѣдо Калиновия внукъ, бѣше останалъ отвждъ подъ робство, да оплаква озлочестенъ младинитѣ си. А отсамъ, либето му — гиздаво девоиче Златка, отъ какъ бѣше станала раздѣлата имъ съ Милко, не видѣ усмивка и радостъ. Тя постоянно гледаше къмъ далечнитѣ бѣли кжщурки, накацали като гължби по зеленината надъ горната махала. Взираше погледъ, съ който търсѣше загубения образъ на обичния човѣкъ. Тя назърташе да зърне дори малката крива портичка на Милковата кжща, а мал-

ко по-долу и мегданчето, гдето хубави моми и напети закачливи ергени си правѣха хорото всѣки праздникъ. И тя виждаше, че на мегдана нѣма вече хора, сякашъ нѣмаше и праздникъ.

А Милко, лекъ, пѣргавъ юнакъ ту подскачаше отъ скала на скала, ту пълзишкомъ надничаше задъ теленитѣ мрежи, но окото му не падаше отъ Златкината кжща съ кичестата, шарена градинка, обърната точно срещу него, за да не му дава мира на душата. И колчемъ видѣше да се мерне бѣлата Златкина дрешка между шаренитѣ китки на чардака, Милко трепваше, искаше му се да подскочи отъ скалата, да литне и, хе тамъ, да кацне до нея, да ѝ се понарадва на бѣлата гушка, да се огледа въ лѣскавитѣ пендари на гърдитѣ и полюбува на сладкитѣ ѝ очи, които прегаряха душата му.

Така, дълго време, живѣеха тѣ раздѣлени. Минали бѣха доста години отъ онова хубаво време, когато и двамата свободно ходѣха изъ джбравитѣ и китнитѣ поляни на родното село. Тогава, тѣ бѣха си обещали съ вѣрни думи своята обичъ и да останатъ нераздѣлни цѣлъ животъ, докато злата прокоба единъ день разкжса селото, помрачи живота и зачерни радостъта на млади и стари. Сега, когато искаха да се видятъ и двамата подкарваха своитѣ стада близу до стобора и оттамъ скритомъ, почти шепнишкомъ размѣняха по нѣкоя дума, по нѣкоя погледъ пълень съ

Овчарче

обичъ и скръбъ. Тѣ страдаха, подтиснати отъ тази раздѣла, която ги гнетѣше. Често, много често той изплакваше тжгата си подпрѣнъ на нѣкоя сѣнчеста бука, унесълъ погледъ отвжде, тамъ надъ свободната земя. А тя насреща му стои неподвижна, сякашъ камъкъ е подтисналъ сърдцето ѝ, безъ да свали очитѣ си отъ него. Отъ тамъ непрестанно слушаше тжжната му пѣсень, съ която робътъ изреждаше душевната си болка. И тихо, безмълвно, преглъща сълзитѣ си, при спомена за хубавото минало време. Когато Милко свирѣше старата пастирска пѣсень, Златка чуваше проточенъ меденъ гласъ да ридае подъ устнитѣ му и чувстваше какъ леко ѝ става на сърдцето отъ този гласъ, който долиташе оттамъ и гальовно подслаждаше душата ѝ. По клепкитѣ си тя ронѣше едри кристални сълзи, по-чисти отъ

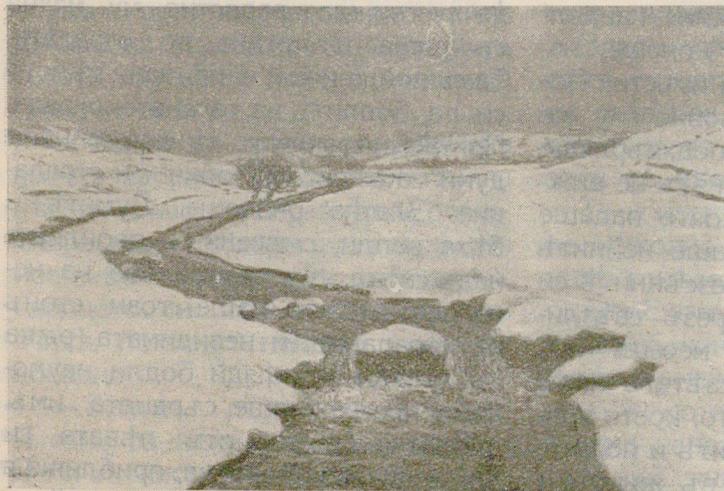
планинската роса и скрито галѣше образа на любимия си. Насреща ѝ, Милко всѣкога свирѣше или се провикваше. Когато свирѣше или пѣше нѣкоя тжжна пѣсень, той сякашъ плачеше въ този часъ. Тжга натиснѣше ли го нощемъ, побѣгваше горе, високо по чукаритѣ и оттамъ, близу до свѣтлитѣ

звезди, въ тишината на нощта, бродѣше отъ скала на скала безутешенъ, изнуренъ. А призори заспиваше подъ нѣкое дърво, догдето му се усмихваше откъмъ Златкини кърваво—червения образъ на изгрѣващото слънце. Спираше погледа си на тѣхния чардакъ, за да зърне либето си и по-бодъръ слизаше долу за работа. Златка го виждаше, когато се спущаше по пжтеката и го поздравляваше съ бѣлата си кърпа, която размахаше между цвѣтията на чардака. За двамата това бѣше тежко тегло, жестока неправда, която ги дѣлѣше единъ отъ другъ. И кой ли бѣше хвърлилъ това проклятие надъ тази хубава земя? Кой бѣше дрѣзналъ да раздѣли близки и обични, да се чувствуватъ така злочести, толкова близки по душа и така далече въ живота си? Кой ли бѣше пожелалъ да помрачи всѣка радостъ и любовъ

изъ този край? Тъй мислѣха и Милко и Златка, па и всички около тѣхъ. А колко жѣлаеха пакъ, като нѣкога да си бждатъ заедно, да се милватъ и кичатъ съ вѣнци отъ горски цвѣтя и пакъ да поведатъ заедно голѣмото стадо, което, като бѣлъ, игривъ облакъ тѣ подгонваха изъ кичеститѣ ливади и хубавитѣ джбрави на свободната земя. Да поседнатъ пакъ на отсрешната скала надвесена надъ селото и заедно да погледатъ отъ високо цѣлата долина, въ която се гушеха хубавитѣ родни кжщурки, потънали въ зелената премѣна на пролѣтъта. А по-долу зеления губеръ отъ ниви и ливади, обграденъ отъ цѣфнали тѣ дървета, сякашъ бѣше копринена постеля съ много извезани, шарени маниста отъ розови и снѣжно бѣли цвѣтчета, която на широко покриваше цѣлата околностъ. Златка още минаваше по онази пжтека, която водѣше къмъ църковния дворъ, но горе пжтеката бѣше вече преградена и буренясала, а за църк-

вата не можеше вече да се отива и отколе тя не бѣше събирала китка здравецъ съ розови пѣпки, като нѣкога, когато въ празникъ отиваше тамъ да се помоли за здраве и види своитѣ дружки. Сега тя спираше отдалече, поглеждаше тжжно отвждната извизка на пжтя, мислено отиваше до църквата, усмихваше се на срещнатитѣ тамъ познати, но. . . оградата отпреде ѝ сковаваше неволната усмивка съ леденитѣ трѣпки на страданието, което измжчваше хората тукъ.

— Боже мой, колко е тежко и мжчно да виждашъ хубоститѣ на родния край преградени съ бодлива тель! Да виждашъ преграденъ пжтя за родната стрѣха, за църквата, въ която си кръстенъ и вѣнчанъ и кждето молитва на Бога си отправялъ. И кой ли се осмѣли да прегради пжтя за свещения олтаръ, за хората родени въ този край? . . . Кой ли искаше да угаси свѣтлия огнь, въ който струеше пламъка на любовта къмъ родината? Коя зла орисия пожела да загаси свѣтлата усмивка на вѣчната радостъ по лицата на любящитѣ се, да ги раздѣли и погуби? Кой бѣше отсждилъ тази печална пѣсень да приспива рожбитѣ на дивния нашъ балканъ, откърмилъ толкова добри синове за юначния ни народъ? Този день Златка облѣче новата си премѣна, препаса сърменото си лѣскаво ко-

Първи снѣгъ

ланче, избър-
са жълтицитѣ
на гърдитѣ си,
за да свѣтятъ
по-ясно, пре-
върза коситѣ
си съ алено-
червена копри-
на, отчупи
стрѣкъ-два
отъ цѣфнали-
тѣ карамфили
на чардака и
леко, леко, ся-
кашъ не до-
косваше земя-
та се запжти

Разрушена къща отъ снаряди

за среща на старото мѣсто, гдѣ-
то виждаше Милко и му се любу-
ваше отъ далеко. Милко чакаше
вече тамъ, да я види, да трепне
сърдцето му, да пламнатъ огненитѣ
му страни и пакъ да има цвѣтята,
що накрай Златка му хвърляше
надъ телената ограда. Колко мили
и скжпи му бѣха Златкинитѣ китки
отъ босилекъ, здравецъ окиченъ
съ малка червена или синя пандел-
чица, или коприненъ конецъ, из-
преденъ отъ нейнитѣ прѣсти! По-
нѣкога, тя тѣй гальовно му се
усмихваше, когато му подхвърляше
цвѣтята, че той захласнатъ не виж-
даше росната китка, която падаше
предъ него. Той обичаше нейнитѣ
очи и страдаше въ безсъннитѣ си
нощи на пролѣтята. Презъ свѣтли-
тѣ, хубави нощи на месецъ май,
той ги виждаше да свѣтятъ надъ
леглото му, надъ небето, което при-
криваше скалитѣ, горитѣ и полята,
да огрѣватъ пжтя му въ живота и
да стоплятъ душата му. Тѣ го

галѣха и му даваха да пие отъ
забравата. Тѣ бѣха неговия въл-
шебенъ изворъ за животъ, за обичъ,
това го правѣше по-силенъ, по-
жизнерадостенъ. И колчемъ видѣше
тѣзи очи, търсѣше забравата, защото
обичаше и страдаше. . .

Тя стигна заморена, зачервена.
Потърси да го зърне пакъ тамъ до
старото дърво, гдето бѣше свикнала
да го вижда, радостно му махна
съ ржка и дотича до оградата.
Тамъ дойде и той и прилепи тѣлото
си до бодлитѣ на телената ограда.
Притаени, закрити, тѣ си шепнѣха
думи за вѣрность, обичъ и страда-
ние. Златка ридаше. Думитѣ ѝ
бѣха вопли, смѣсени съ проклятие
надъ свѣта. Но мъртвилото на не-
правдата поглѣщаше този стонъ
на страдание, и невидимата ржка
съ хиляди и хиляди бодли неумо-
лимо преграждаше сърдцата имъ.

Златка свали отъ лѣвата си
гръдь шарената китка, приближи я
до устнитѣ си, вдѣхна отъ нейния

миризь, сладко приклопи дългитѣ си клепащи, усмихна му се презъ сълзи хвърли му я. После го замоли пакъ да засвири тѣхната обична пѣсенъ, за да ѝ припомни хубавитѣ дни, свободни дни на радостъ и щастие.

— Посвири ми Милко, да ми олекне на душата — му каза тя съ въздишка и хвърли своя замечтанъ погледъ къмъ високитѣ поляни, горе надъ селото, гдето отпреди волно играеше като дете.

— Златке, обично мое либе, кажи ми какъ да олекне на душата ми, какъ да живѣя безъ тебе, безъ твоята усмивка, безъ твоитѣ очи? — Тихо простена неговиятъ гласъ и подхвана любимата пѣсенъ, която винаги разплакваше душитѣ имъ. Страданието бѣше ги съединило, еднакво чувствуваха, страдаха и плачеха. Златка, свѣла глава низко надъ пазвата си, като отроненъ пролѣтенъ цвѣтъ отъ преминала буря и жадно слушаше неговата изповѣдь смѣсена съ тихото, еднообразно подрѣнкване на далечнитѣ звънци на стадо, което нейде подъ селото хрускаше сочна планинска трева и цвѣтъ.

— Свири ми драги, свири! Нека всичко забравя. Свири тази тѣжна пѣсенъ за нашата нерездѣлна обичъ. Свири, да ми сгрѣбешъ душата, свидно мое либе! — Продума тя съ болка въ сърдцето си. Той я погледна въ очитѣ, помириша нейната китка па добави:

— Златке... пѣкъ не ме забравяй! И само за мене китка да носишъ! Па и по-честичко идвай да те виждамъ, че въ раздѣлата мжка за тебе кжса сърдцето ми.

— Сутринъ, Златке, поливай цвѣтята и за менъ най-хубавата китка отбирай, защото твоитѣ китки здраве и утеха ми носятъ.

Така захласнати, тѣ останаха дълго време.

Наблизу, отъ падинката изкочи голѣмо черно куче и ядовито залая. По-горе, друго, гранично куче подхвана съ дрезгавъ гласъ и процепи цѣлата долина съ своя страховитъ и стрѣвенъ лай. Десятки очи стрелнаха изъ гънкитѣ на огромния бодливъ змей, изкривилъ снагата си върху чукари и поляни, за да припомня дѣлото на неправдата. Отгоре, до последната чупка на телената ограда се мѣрнаха фигуритѣ на нѣколцина граничари. Тѣ свърнаха тичешкомъ по пжтеката, отмѣтнаха пушкитѣ си отъ раменетѣ и съ дивъ крѣсъкъ подгониха Милко, да го заловятъ. Той трепна, подскочи въ страни и се втурна надолу къмъ близката падина, дано спаси живота си.

Златка пребледнѣ, нададе глухъ викъ отъ страхъ и легна по очитѣ си онѣмѣла. Нѣщо сякашъ стискаше гърлото и почувствува да лязятъ по тѣлото ѝ хладни трѣпки.

Тя чу изстрелъ, втори, трети, дори по нѣколко вкупомъ. Тѣ, чужденцитѣ, гонѣха Милко нататъкъ къмъ гората. Ехото на балкана приповтори въ дълбочината на долината глухитѣ гърмежи отъ къмъ бѣглеца, когото потерата вече настигаше. Милко напрѣгаше всички сили да се скрие задъ гжстата гора и отъ тамъ да свърне къмъ колибата, гдето живѣеше дѣдо му Калинъ.

Той отскочи въ страни, къмъ крайнината на гората, но въ мигъ, ведно съ трѣсъка на пушкитѣ въ гърба му, той политна, залюлѣ се и приклопи лицето си върху тревата. Потерата настигна неговото едва треперящо тѣло. Милко вече не стана...

Отъ близкия храсталакъ изхвъркна уплашена чучулига. Тя се изви високо надъ поляната, весело трепна съ крилцата си и звънливо зачурулика. Тя възпѣваше красотата на полето, пѣеше своя химнъ на пролѣтъта и сякашъ бѣше подѣла незавършената пѣсенъ на Милко... Близу, много близу до гърдитѣ му намѣриха и кавалѣтъ му, прихлупенъ отъ Златкината китка. А отъ

вжде, задъ мъртвия станъ на теленитѣ прегради, още една черна забрадка вече прикриваше едно посърнало горско цвѣте. Милко не дозърши своята любима пѣсенъ...

Дѣдо Калинъ замлъкна. Сякашъ нѣмаше повече сили да довърши. Той пакъ плачеше, гледайки презъ сълзи земята, която бѣше оставилъ въ робство. После се обърна, прегърна едного отъ войниците, цѣлуна го по странитѣ и захълца върху гърдитѣ му.

А горе, на полянката, гдето падна Милко, сега цвѣтятъ свежи аленочервени макове, които понѣкога вечерникѣтъ милва гальовно и тихо подсвирва тжжната пѣсенъ на Милко.

ПРИ ВАСЪ СЪМЪ ПАКЪ, О МОИ РОДНИ БРѢГОВЕ!

Н. МИЛУШЕВА

При васъ съмъ пакъ, о мои родни брѣгове,
и, уморена отъ свѣта и хората,
при васъ азъ ида да почина,
при васъ ме пакъ зове
отмора.

Разкървахихъ азъ своитѣ ржце.
Отъ много пжтъ изминатъ
облива мжка моето сърдце.
Ти моя Ермо, вѣчна сестро мила,
покрий ме съсъ водитѣ си обилни!
Измий ти болката, що съмъ прикрила,
и направи ме силна,
да ме не трови мисль тежка
и — както Богъ ми е орисалъ —
да стана пакъ игрива,
и бодра, жива,
да стана като тебе чиста,
избистрена, лжчиста,
когато пакъ подъ лещниците си почивамъ.
И само въвв очитѣ ми да се събиратъ
на твоето небе като въвв фокусъ багритѣ,

а щомъ Свети Илия пакъ неспирно
съ колата си по него затреци,
да ида въ пещерата да се скрия,
кждето ме унисаха немирно
на детството вълшебнитѣ мечти.
И, както нѣкога, прикрита
тамъ между мъхове и здравецъ,
честита,
да гледамъ съсъ отворени очи свѣткавицитѣ
небето да прорѣзватъ.
Да чакамъ, да се вслушвамъ, да гадая
по тѣхъ на бждещето края —
какво съсъ блѣсъка си тѣ разказватъ.
При васъ съмъ пакъ, о мои родни брѣгове,
и, уморена отъ свѣта и хората,
отмора
при васъ ме пакъ зове.
Азъ идвамъ да почина
следъ много пжтъ изминатъ.
Протѣгамъ ви ржце —
облѣйте съ радостъ моето сърдце!

БЕЗСМЪРТНИЯТЪ ПОДВИГЪ

ГЕОРГИ САВЧЕВЪ

Слънцето бѣше угаснало вече задъ голитѣ върхове на Пелистеръ.

По змиевидното туловище на Черна пропълзѣха сѣнки. Небето потъмнѣ. Нощъта като огромна птица надвисна и обгърна дефилето, кждето бѣха нашитѣ окопи.

Задъ планини и хребети небето, отвреме-навреме, се раздираше отъ мълнии. Тамъ боятъ кипѣше и екота му достигаше като изподъ земята. Откъмъ вражитѣ окопи засѣскаха ракети, които се разпламтяваха високо и сипѣха въ нощъта жарава.

Бойцитѣ отъ нашия шурмовѣ взводъ, надигнали отъ окопа глави, бѣха на щрекъ. Младиятъ подофицеръ, началникътъ на тоя отредъ затули въ шепа горящата цигара и се мжчеше съ очи да обгърне мрачината, да разбере намѣрението на противника. Стисналъ подъ мишци пушката си, бѣше готовъ всѣки мигъ да полети напредъ. Затаилъ дихание, той се вслушваше въ най-малкия шумъ на вѣтъра, безъ да откъсне очи отъ непрогледната тъмнина. За да разкъса черното було на нощъта, той метна ракета къмъ вражитѣ окопи. Чу се гръмъ: ракетата излѣ фосфорния си блѣсъкъ и угасна. Другаритѣ му направиха сжщото и видѣха не много далечъ предъ себе си, надигаща се верига, която растѣше и се разпадаше въ играта на нашитѣ прожектори.

— Настѣпватъ! Чернитѣ настѣпватъ! — прошепна младиятъ подофицеръ и пръвъ излетѣ отъ окопа. Следъ него двадесетина бойци про-

пълзѣха напредъ и се прѣснаха въ верига.

Неприятелскитѣ прожектори и ракети непрестанно кръстосваха свѣтлинитѣ си надъ нашитѣ окопи. Черното було на нощъта се късаше на широки ивици, кждето се открояваха ясно сѣнкитѣ на пълзящитѣ напредъ наши войници.

Младиятъ подофицеръ Ванковъ виждаше предъ себе си, какъ расте и се надига тъмната противникова верига. Той бѣше изпратилъ вече двама войника назадъ, съ донесение за готвящата се противникова атака. Въ тоя мигъ го вълнуваше мисълъта: дали ще устои на натиска, до като пристигне подкрепление?

Изведнѣжъ свѣтлината угасна. Прожекторитѣ откъснаха отъ земята своята свѣтлина и тя вече затанцува въ небето. Следъ малко стотици орждия побързаха да излѣятъ своя спотайванъ ропотъ и боятъ закипѣ съ такива сили, че земята се затресе, готова да се провали сякашъ въ преизподнята.

Подофицерътъ, съ взвода си, бѣше попадналъ въ тоя кръстосанъ огънь. Гранатитѣ изравяха предъ него и въ страни цѣли ями; прѣстъта се сипѣше върху нашитѣ храберци и ги правѣше невидими. Двама изохкаха и се смълчаха навѣки въ огнения вихъръ.

Неприятелската верига се влачеше като огромна змия — настѣпваше предпазливо.

Младиятъ подофицеръ извърна надире глава, вгледа се и заслу-

ша. Въ непроницаемата мрачина нищо не се виждаше.

— Защо не иде подкрепление то? — очуди се той. — Да не сж убити двамата пратеници?

А чудовището все по-ясно се открояваше въ мрачината.

Младиятъ подофицеръ съобрази, че още двеста крачки, и взводътъ ще падне въ лапитѣ на противника. Леденъ потъ облѣ челото на младия подофицеръ, ушитѣ му писнаха и той цѣлъ настрѣхна. Бѣше увѣренъ, че противникътъ не е забелязалъ още взвода му. И тая едничка вѣра го окрили и той пропълзѣ съ другаритѣ си и се прикри задъ рововетѣ.

Стрелба по самолети

Единъ мигъ неприятелската верига остана неподвижна, следъ това се раздвижи отново и пропълзѣ решително напредъ.

Младиятъ подофицеръ не чуваше, не виждаше нищо. Той метна съ нечовѣшка сила бомбата напредъ, чийто трѣсъкъ сепна пълзящия противникъ. Другаритѣ му го последваха и сжщия мигъ изтрѣщѣха десетки бомби. Последва втори и трети залпъ. Противниковата верига като пребита змия се повлѣче надире.

Младиятъ подофицеръ настрѣхна въ полетѣ напредъ. Мощно „ура“ се изтрѣгна изъ задъханитѣ му гърди, поде се сжщия мигъ отъ другаритѣ му, които вече летѣха неудържимо напредъ.

Бомбениятъ трѣсъкъ не даде на противника да се спрѣ въ окопитѣ си, кждето вече бѣха нахълтали съ щиковецѣ си нашитѣ.

Младиятъ подофицеръ залегна съ взвода въ завзетитѣ окопи, отдето откри срещу бѣгащия противникъ честа стрелба. Противниковитѣ орждия засвѣткаха страхотно, обадиха се и нашитѣ и цѣлото дефиле припламна отново...

* * *
Подкреплението пристигна едва въ зори.

Ротниятъ командиръ свари храбрецитѣ предъ цѣла грамада консерви и съ всевъзможни лакомства.

— Има за всички, г. капитанъ — обади се младиятъ подофицеръ. — Де можемъ да изядемъ всичко?

Ротниятъ го потупа братски по рамото.

— Какъ се реши? Какъ можа безъ наша помощъ?

— Простете ме, г. капитанъ, — отговори смутено подофицерътъ. — Пратихъ двама за помощъ, но гледамъ забавихте се. А прогивникътъ настъпваше. Ако бѣхъ се забавилъ...

— Пратилъ си двама, казвашъ? — очуди се ротниятъ.

— Ефрейторътъ Павелъ Стойковъ и редникътъ Гаврилъ Пенчевъ, г. капитанъ. Тѣхъ веднага изпратихъ.

Ротниятъ наведе тѣжни очи.

— Сега всичко ми е ясно, — въздѣхна той. — И двамата сж паднали убити, преди да стигнатъ до мене. Богъ да ги прости!

И ротниятъ, и войниците наведоха глави и снѣха шапки.

— А сега? — подзѣ следъ малко ротниятъ, като се мъчеше да скрие усмивката си — кажи сега какво да те правимъ?

Подофицерътъ трепна и наведе виновно глава.

— Признавамъ грѣшката си, г. капитанъ, безъ заповѣдъ, на своя глава го направихъ.

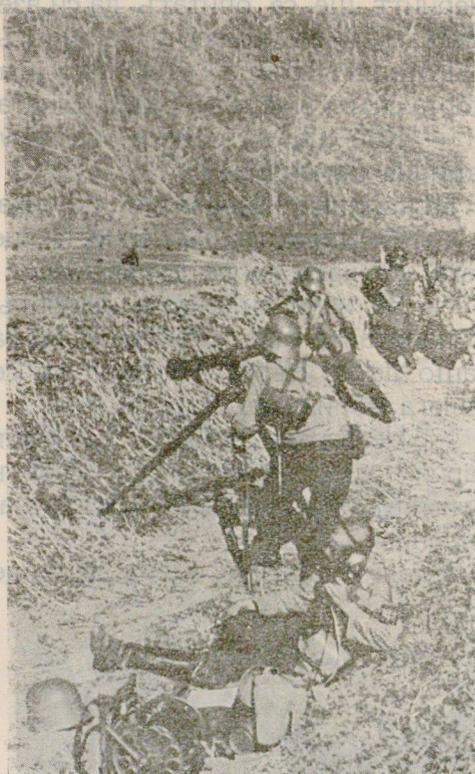
И той се очуди когато ротниятъ се изсмѣ и го потупа по рамото.

— Знаешъ ли какъкъ подвигъ си извършилъ? Ако знаеше, не би ме гледалъ така.

— Та какво толкова съмъ направилъ, г. капитанъ? Наистина, прогонихъ ги, взехъ окопитѣ имъ... Та това всѣки би го направилъ.

— Но ти превзѣ най-важната стратегическа позиция. Твоятъ подвигъ е безсмъртенъ.

Младиятъ подофицеръ се очуди,

Телеме тристи

когато го видѣ да пише нѣщо, клѣкналъ, съ свѣтнало лице.

— Господинъ капитанъ, — прозвуча срѣдъ мълчанието гласа на подофицера, — азъ ви моля да разрешите на войниците отъ ротата да похапнатъ! Тѣ сж изгладнѣли, а тукъ има болъ. Вижте какви камари само!

Ротниятъ усмихнатъ кимна.

Стотици рѣце се отправиха къмъ купищата консерви и бѣлъ хлѣбъ. Разтършуваха сандѣцитѣ съ кашкавалъ и създърма, и младиятъ подофицеръ приклѣкналъ раздаваше и подканяше весело:

— Яжте, момчета, па благославяйте! Яжте! Утре работа ни чака.

Чернитѣ ще се опитатъ да си взематъ кутиитѣ, но зорѣ ще видятъ.

Ротниятъ бѣше свършилъ рапорта си и сгъваше вече хартишката.

— Кой ще го занесе на дружинния командиръ?

Нѣколцина изведнажъ скочиха.

— Ти ще отидешъ, Ганчо. И още сега, до като не се е съмнало.

— За мене ли е този рапортъ, г. капитане? Ако е за мене, нѣма защо да се бърза. Не бива да се излага войникътъ заради мене.

— Не заради тебе, а за България—засмѣ се ротниятъ.— Твоятъ примѣръ трѣбва да служи за наидание.

Младиятъ подофицеръ наведе

Артилеристи

очи. Той все още си мислѣше, че ротниятъ му се шегува. Ушитѣ му бучеха, обърка се, не смѣше да погледне другаритѣ си. Боеше се да не срещне и тѣхния присмѣхъ, затова още по-низко приведе глава...

* * * * *

Още сутринята боятъ се започна съ такова настървение, сякашъ бѣ дошелъ края на свѣта.

Французитѣ на два пѣти се опитаха да атакуватъ, но бѣха решително отблъснати. Презъ нощта нашитѣ предприеха контръ-атака, кждето младиятъ подофицеръ летѣше прѣвъ. Той гледаше смѣло въ лицето смъртта, която не пощади мнозина негови другари. Въ разгара на атаката куршумъ прониза дѣсната му ржка, но той не охна, не се спрѣ. Успокои се, когато стѣпи въ новитѣ неприятелски скопи.

Съ тая позиция нашитѣ бѣха осигурени. Французитѣ се отказаха да атакуватъ вече и въ „Завояна Черна“ се възцари тишина.

Дни, недѣли минаваха безъ да гръмне пушка и отъ дветѣ страни. Ноще само прожекторитѣ кръстосваха притъмненитѣ небосклони, запаляха небето и угасваха въ тишина и мракъ.

На войницитѣ започна да дотегва това бездействие, въ близко съседство съ противника. Особено нетърпеливъ и неспокоенъ бѣ подофицерътъ Ванковъ. Съ голѣмо усилие ротниятъ го задържаше да не полети ноще напредъ.

Бѣха се изминали два месеци отъ първия му подвигъ. Той бѣше вече забравилъ за него, защото се

бъше отличилъ и въ други по-смѣли подвизи.

Една вечеръ въ окопитѣ пристигна куриеръ. Всички се зарадваха: помислиха, че носи заповѣдъ за настѣпление. Ще размърдатъ найсетне вкоченясалитѣ си кокали, ще се пооблажатъ пакъ съ французки консерви.

Зарадва се и младиятъ подофицеръ. Когато ротниятъ го повика въ землянката си, той влѣзе смутенъ и очуденъ.

— Отгатни, какво има тукъ? — Срещна го весело ротниятъ.

— Не зная, г. капитанъ.

— Понапрегни малко мозъка си. Помжчи се да налучкашъ.

— Кръстъ за храбростъ, г. капитанъ.

— Отгатна, защото видѣ кутията. Друго, друго?

— Съвсемъ не знамъ, г. капитанъ.

Ротниятъ разгъна единъ листъ и му го подаде усмихнатъ.

Младиятъ подофицеръ зачете. Листа затрепера въ ржцетѣ му.

— Истина ли е? Не се ли шегувате, г. капитанъ?

— Поздравлявамъ те, подпоручикъ Ванковъ — откозирува ротниятъ. — Чакай, този кръстъ не е изпратенъ да стои въ кутийката, а да кичи гърдитѣ ти. — И той закачи свѣтящиятъ кръстъ на слисания подофицеръ.

— Пагони нѣмашъ, нали? Ще ти дамъ мои. Тѣ сж стари, извехтѣли. Ще махнемъ две звезди, нали? — засмѣ се ротниятъ. — Съ тѣхъ съмъ по-голямъ отъ тебе... Сега можешъ да останешъ тукъ, въ моята землянка.

На позиция

Челото на младия подофицеръ се набърчи, сякашъ облакъ го затъмни и той смутено промълви:

— Но азъ съмъ свикналъ тамъ, при другаритѣ си. Какъ ще се отдѣля отъ тѣхъ! Какво ще си помислятъ за мене!

— Но, ти си вече офицеръ, подпоручикъ.

— Моля ви се, г. капитанъ, не имъ казвайте нищо за тая честь. Нека си остана подофицеръ до като свърши войната, пъкъ после — воля Ваша.

И ротниятъ се очуди когато видѣ какъ върху смуглитѣ бузи на новия подпоручикъ капнаха две бисерни сълзи.

КОНЬ ЗА ПОРУЧИКА

Д. БРАТНОВЪ

Тогава, когато границитѣ на България бѣха достигнали крайнитѣ си предѣли, тогава, когато българскитѣ полкове бранѣха родната земя по четиритѣ краища на Балканския полуостровъ, нашиятъ полкъ, който следъ редъ боеве победоносно кръстоса равна Добруджа, бѣше изправенъ срещу противникъ северно отъ р. Серетъ.

Кои бѣха противницитѣ ни, не зная, защото ние като че мълчаливо бѣхме си склучили примирие и почивахме. Зная само едно, че тѣхнитѣ позиции едва се забелязваха съ просто око и че пространството между тѣхъ и насъ бѣше покрито съ буйна трева, която тѣ използваваха за паша на конетѣ си.

Хубаво бѣше сега тукъ. И доволно бѣхме отъ всичко, защото нашиятъ поручикъ, когото справедливо считаха офицери и войници отъ полка за най-храбрия и най-добрия, се бѣше погрижилъ много за насъ и ни бѣше снабдилъ съ всичко необходимо за бой, за животъ и за добра почивка.

Така се грижеше той и презъ време на боеветѣ въ Добруджа за насъ. Може би затова го и обичаха толкова много войницитѣ и бѣха готови винаги да го следватъ на всѣкъде. Дори и да умратъ за него.

Той не бѣше високъ и едъръ човѣкъ, но неговитѣ орлови очи, неговия гласъ, неговата строгость и справедливость, тѣй ни хипнотизираваха, че ние бѣхме готови всичко да дадемъ за него.

Мжчно ни бѣше само едно, че той макаръ и картеченъ взводенъ командиръ нѣмаше конь и трѣбваше никога да не си почива, за да се справи съ насъ.

Една вечеръ, когато нашиятъ взводъ бѣше на предна позиция, поручикътъ обикаляйки постоветѣ видѣ, че Христо и Петъръ, които не бѣха на постъ и иначе бѣха добри войници, отсъствуватъ отъ взвода.

Това разтревожи много поручика. Той не можеше да допустне, че сж убити, защото противникътъ

Коневодъ.

тази вечерь никакъ не стреляше. Той още по-малко можеше да пред-полага и да сж пленени, защото тѣ самитѣ сж храбри и живи не биха се дали. А за дезертѳорство или самоволна отлжчка той не искаше и да помисли, защото той ги познаваше отъ голѣмитѣ боеве.

Колкото зората повече се сипваше и деньтъ приближаваше, толкова повече разстѣше и безпкойството на нашия поручикъ. Той не можеше да си представи, какъвъ докладъ трѣбва да направи на ротния командиръ. Всички го съжалявахме. Всички искахме да му помогнемъ, но никой не знаеше какво се е случило съ тѣзи наши другари, които най-много обичаха поручика.

Сѣмваше се, когато срещу по-

зицията се зададоха двама всадници на конь и махайки съ бѣла кърпичка съ пѣленъ кариеръ се насочваха право къмъ нашата позиция.

Часовитѣ бѣха готови да обезоржатъ противниковитѣ дезертѳори.

Всадницитѣ бързо приближаваха къмъ насъ. Прескочиха теленитѣ мрежи, прескочиха и нашитѣ окопи и завивайки задъ могилката, скочиха отъ коня и единиятъ съ смѣли крачки се отправи къмъ поручика и докладва:

— Господинъ поручикъ, ето и за васъ конь. Ние не искаме да се изморявате.

Това бѣха Христо и Петъръ.

Едвамъ сега тѣ се успокоиха. Добритѣ имъ сърдца тържествуваха.

ЕСЕНЬ НАДЪ РОДИНАТА

д. чаковъ

Есень слѣзе надъ земята — сива, мрачна — и покри съсь тжга навредъ полята и смѣлчанигѣ гори.

Отъ небето не поглежда слънцето като преди. —

Гжстата мъгла нарежда бѣли, ледени следи . . .

Ти, родино, си прекрасна и въвъ тоя тжженъ часъ, че въвъ тебе съмъ порастналь и живѣя волно азъ.

Нищо друго не замѣня твоя образъ — скжпъ и милъ, сѣвга той за менъ засмѣнь е, тѣй ще бжде, тѣй е билъ . . .

СПЛОТЕНИ ДО ЕДИНЪ

ГЕОРГИ ПОПОВЪ

Азъ нося трудъ, любовъ и вѣра въ тебъ, Родино.

Понѣвга уморень, но никога сломень, пакъ вихрено развихрямъ знамето единно и свѣтло те зова къмъ идващия день.

Щандартитѣ плюшатъ съ девизъ: „Духъ, вѣра, доблесты!“ — Откърмень съ много кръвь, страдание и мьсть, и вкопчанъ въ гривитѣ на буень бѣломорець, чертая въ бѣсенъ бѣгъ огромния ти ръсть.

И въ тоя вихъръ, въ тоя трудъ, и обичъ свята,

България надъ всичко властно ме зове . . .

Сплотени, до единъ за тронъ и царство, братя, съ България надъ всичко сждбата да ковемъ!

ПОКЛОНЪ БЕЗСМЪРТНИ ГЕРОИ!

ПО СЛУЧАЙ ДЕНЪТЪ НА ПАДНАЛИТЪ ЗА РОДИНАТА

БОРИСЪ ВАТРАЛОВЪ

Единъ день, отъ многото дни на годината, е опредѣленъ за отдаване почитъ на всички ония хиляди бойци, които нѣкога сж огласявали, съ громкия си борчески викъ, полетата на поробенитѣ краища, които съ безграничната си храбрость, въ името на една велика идея — вѣрность до смъртъ на Царя и родината, чертаеха съ кръвта си предѣлитѣ на нашето отечество, които най-после, предани на дълга, сложиха кости предъ олтара на родината за да покажатъ намъ и и на свѣта истинския борчески гений на българина, безспирния устремъ на духа му въ стремежа къмъ победата, безценната добродѣтель — храбрость.

Ето какъ гинѣха българскитѣ безсмъртници! Ето какъ въздигаха величието на българския духъ!

И никакъвъ знакъ днесъ нѣма тамъ — тамъ по бойнитѣ полета, който да напомня на поколѣнията за великитѣ подвизи на тия храбреци, защото вражата ржка ги унищожаваше.

Но, ако тамъ е пусто, ако гробоветѣ ви сж безкрѣстни, то знайте, мили герои, че Богъ ще подпали своитѣ звездици, като свѣщи въ тоя день надъ гробоветѣ, че съ мъглитѣ като тамянь ще ги прекади, че българската душа си спомня за васъ винаги, че тя цени вашитѣ подвизи, че българското воинство дълбоко е вкоренило въ сърдцата и душитѣ си ония добродѣтели, които подтикваха Васъ

къмъ слава, че то не пропуска мигъ въ родната казарма, за да не напомни на въоръжения народъ дѣлата ви. Защото дивни и чутовни сж тѣ! Защото, кой българинъ не е чувалъ за свещенната Шипка, кждето само съ единъ замахъ сринахте вражескитѣ пълчища! Кой не ще помни винаги Сливница, Одринъ, Булаиръ, Чаталджа, Каймакъ Чаланъ, Черна, Криволакъ, Тутраканъ, Кубадинъ и много, много още епопеи на несравнимия устремъ на българската храбра войска!

И гинѣха тѣ, но тѣхнитѣ души заживѣха другаде.

Тамъ горе тѣ образуваха небесната българска армия, която като пжтеводна звезда посочва истинския пжтъ къмъ величието на Царя и родината.

И днесъ, когато нѣма българско сърдце, което при камбания звънъ да не отдаде малка почитъ на тия безсмъртници, когато цѣлата ни земя се тресѣше отъ спомена за тѣхъ, вие майки и близки тѣмъ не тжжете, защото Вие създадохте гордостята — примѣрътъ на насъ, замѣстницитѣ на синоветѣ ви. Бждете горди и щастливи, защото подвизитѣ имъ ги обезсмъртиха, защото тѣхниятъ духъ живѣе въ насъ, защото ние ще следваме тѣхниятъ заветъ.

Умри, но Царя и родината възвеличи!

Ето кжде се крие дълбокиятъ смисълъ на тѣхната саможертва.

Ето защо и се устроиха тия въз-
поменателни тържества, при които
активно участва и българската
войска, за да каже още единъ
път:

— Поклонъ безсмъртни герои!

За да каже още единъ път и
последенъ може би, че тя ще се
готви за оня великъ день, когато
отново ще проехти българското

„ура“, отново ще заблѣсти бъл-
гарския ножъ, отново, най-после,
ще зареве гордиятъ Балкански лъвъ
по ония чукари и долини, които
нѣкога се огласяха отъ българ-
ското „на ножъ“, а днесъ осеяни
съ безкрѣстни гробове и ще викне:

— Станете безсмъртници, дошелъ
е часътъ отново да чертаемъ гра-
ницитѣ на велика България!

Божата майка

МАЛКИЯТЪ ДОБРОВОЛЕЦЪ

НИКОЛА ЗАГОРОВЪ

Тая късна и тиха вечерь, откъмъ обора, който бѣше прилепенъ до къщата, се чу шумъ. Малкиятъ Георги, съ бързината на котка, се втурна къмъ водника, качи се на жукитѣ и ловко се пое на тавана. Оттамъ полази по гредата и се надвеси надъ двора. Скрытъ задъ лозата, шумата на която не бѣше още окапала, той не помръдваше. Нощта бѣ глуха. Георги се вираше съ свѣтлитѣ си очи наоколо. Нищо не се виждаше. Настъпи продължителна тишина. Момчето съобрази. Страшно. Не бѣха минали двадесетъ дни откато коннитѣ турски офицери отвлѣкоха майка му и я убиха нѣкъде, понеже не издаде мъжа си, който разузнаваше въ полза на българитѣ. А баща му не бѣше се завръщалъ вече две седмици. Георги отдавна му се надѣваше. Страхътъ му изчезна. Единъ поривъ на радостъ го гъделичкаше по гърлото. Сега, вече заедно ще отидатъ въ лагера на българскитѣ войски. Малкиятъ чакаше баща си съ трепетъ. Ще го запишатъ доброволецъ, макаръ още да бѣше четиринадесетогодишенъ.

Чуха се тихи стъпки. Бавно дебнеща, покрай стената, се мърна едра сѣнка на човѣкъ. Сѣнката доближи до вратата. Чу се тихъ шепотъ:

— Георги, чадо, отвори!

— Ида, тате — се обади бързо малкиятъ и — като се хвана за лозата спусна се леко по нея и се озова предъ баща си. Той стисна

съ две рѣце вѣоръжената му съ бойна пушка рѣка и я цѣлуна. Бащата погали детето по главата.

— Да отметна затворката — каза съ развалнуванъ гласъ момчето и се промъкна презъ дървенитѣ рѣшетки на прозореца.

Георги отвори вратата, колкото да мине баща му и я залости веднага. Той му помогна да си снесе раницата, извади сухари, кашкавалъ и хлѣбъ и седна въ тъмното да закусва. Момчето бѣше гладно и ядѣше бързо. Баща му го гледаше и съ любовъ и съ скръбъ.

— Какво става изъ село, чадо?

На „Кокичето“

На маневритѣ

— Не сж идвали скоро турци насамъ, тате. Преди четири дни, въ срѣда, минаха десетина турци конници. Цѣло село настрѣхна тогава. Биха дѣда Христа кръчмаря.

Бащата изпѣшка.

Селото се намиралше подъ турско, въ едно тѣсно странджанско дефиле, презъ което минаваха два пѣтя. Единиятъ бѣ тѣсенъ, балкански пѣтъ, който минаваше източно отъ селото, а другиятъ, поширокъ, бѣше доста обработенъ. Северно отъ селото се раполагаха войски отъ третата българска армия, а южно таборитѣ на турцитѣ, които се бѣха окопали осемъ

километра надъ селото, по хълмоветѣ.

Бащата днесъ бѣше особено загриженъ. Мълчаливо и съ напрегане се взираше въ тъмнината. Той се любуваше на единственото си чадо и едничката вече радостъ въ свѣта. Той пакъ изпѣшка.

— Сине! Ето това е за тебе. Ти не си вече дете. Вече всичко трѣбва да знаешъ и всичко да можешъ.

Георги не отговори. Съ радостъ пое кожения коланъ, на който бѣха провървени малкъкъ пистолетъ и сунка съ патрони. Баща му помогна да се запаше. Очитѣ му се изпълниха съ сълзи. Обясни му, какъ да си служи съ оржието.

— Ти, Георги, и сега нѣма да дойдешъ съ мене, чадо! Утре нашитѣ братя освободители настѣпватъ. Ще дочакашъ войскитѣ въ кѣщи. Войницитѣ ще тѣ заведатъ при капитана. Тогава той ще те приеме доброволецъ и ще те вземе следъ себе си съ войскитѣ.

Малкиятъ го пресѣче бързо.

— А ти?

— Азъ още преди зори ще отида на Камъка. Горе на зеления ридъ. Оттамъ ще дамъ знакъ на нашитѣ българи за турското настѣпване.

Георги полюбопитствува.

— Какъвъ знакъ? Защо?

— Турцитѣ се канятъ сжщо да настѣпватъ. Това сигурно ще стане утре. А и нашитѣ утре ще настѣпятъ надолу и ще минатъ презъ село. Още тази нощъ ще тръгнатъ. Като имъ покажа червеното знаме отъ Камъка, значи, че турцитѣ

идатъ вече и трѣбва българитѣ да откриятъ огънь по тѣхъ. А отъ никжде освенъ отъ Камъка не се виждатъ турцитѣ. Битката ще бѣде решитална и за нашитѣ и за турцитѣ. А ако враговетѣ се качатъ на планината, ще бѣде лошо за нашитѣ. И селото ще падне пакъ въ тѣхни рѣце.

— Че тебе турцитѣ ще те видятъ, ако се качишъ на Камъка, тате!

— Ехъ, сине, Господь е съ насъ!

Въ този мигъ около кѣщата настѣпи паника. Чу се чаткане на орѣжие. Въ двора се втурнаха хора. Тѣ извикаха високо и заповѣднически на турски.

— Иванъ Първановъ, предай се съ добро!

Бащата и момчето изтрѣгнаха.

— Иване, предай се или ще запалимъ кѣщата! — повтори гласътъ.

Бащата пое раницата си и посочи на момчето да се скрие. Стисна пушката въ рѣка и излѣзе изъ кѣщата. За единъ мигъ той съобрази. Ако остане, турцитѣ ще запалятъ кѣщата. Ще загине не само той, но и момчето. Стисна жѣби, промъкна се между кѣщата и плета. Посегна да се добере до съседската кѣща. Въ това време припукаха пушки. Съ глухъ викъ бащата изруга на турски. Върху него се спустнаха три-четири сѣнки. Разтрѣшуваха го и бързо се отпразиха на улицата. Скоро следъ това се чу силенъ конски тропотъ. Конницитѣ препуснаха галопъ надолу изъ село. Страшно мълчание

се възцари. Всички се спотаиха уплашени.

Полумъртавъ отъ мъжа и задавенъ отъ сълзи, Георги бързо слѣзе отъ скривалището си и се спусна задъ кѣщата. Баща му бѣше трупъ. Той попипа въ тъмното. Убийцитѣ бѣха взели пушката, а раницата бѣше нарѣзана съ ножове и разхвърляна. На една страна лежеше и знаменцето. Георги го сграби. Като че мравки полазиха по тѣлото на момчето, то стисна знамето, цѣлуна своя мъртавъ баща и като се озърна, бързо се понесе презъ улицата къмъ планината. Едва сега момчето заплака тихо и горещи сълзи облѣха измъченото му лице.

Къмъ позицията

Започна да развидълява. Георги се обърна назадъ. По двата пътя въ гжсти колони, българският войски настъпваха стремително. А Камъка бѣше още далечъ. Момчето тичаше. Откъмъ изтокъ небето се избистри. Като поемаше пжтечката нагоре, Георги се препъна и падна въ урвата. Отъ дѣсната му буза протече изобилна струя кръвъ. Вървенето нагоре бѣше трудно. Момчето се ловѣше за клонитѣ на бодливитѣ шипки, чиито тръни се забиваха въ ржцетѣ му и ги окървяваха. Върхътъ на Камъка бѣше още далечъ. Цървулитѣ му се излъзгаха. Да върви съ тѣхъ по изсъхналата есенна трева бѣше невъзможно. Бързо срѣза съ ножчето си вървитѣ и пое нагоре босъ. Болкитѣ го измориша, измжчиха го и сълзитѣ му течеха изобилно, безъ плачъ. Най-после момчето достигна подножието на Камъка. Вмѣсто да го избиколи, Георги се закатери направо по скалата и скоро се изкачи на върха. Още не надникналъ долу, той изтръпна. Широка вълна отъ турски войски, въ гжсти редици прииждаха. Притиснато до скалата, момчето разви знаменцето и се попривдигна. Изтука пушка. Въ този мигъ, като че нѣкой го удари въ гърдитѣ съ камъкъ. То се попипа. Протече кръвъ.

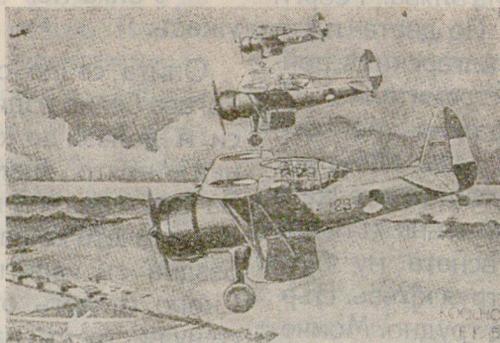
— Убиха ме! — извика Георги съ ужасъ.

Опита се да стане. Не можеше. Тогава бавно издигна нагоре ржката си и долази до края на пропастьта, надъ която знаменцето се развѣ. За да го видятъ по добре българитѣ, момчето се надвеси надъ самата бездна съ издигнатата нагоре ржка. Скоро откъмъ българската страна се чу вистрелъ на малко планинско орждие. Георги се усмихна. Сега пъкъ отъ турска страна зачестиха пушечнитѣ гърмежи. Момчето събра последни сили, изправи се на половина върху скалата и високо издигна знамето. Единъ бързъ залпъ го повали въ пропастьта.

Скоро малкитѣ планински орждия и картечници забълваха огънь — съяха смъртъ между гжститѣ редове на турцитѣ. Възторжено „ура“ се понесе изъ дефилето. Врагътъ не издържа на изненадата и се обърна въ бѣгство. Българското „ура“ ги помете далеко на югъ като страшенъ вихъръ. . .

На другия денъ Георги бѣше погребанъ тържествено въ селото съ военни почести. На неговия скромень дързень кръстъ бѣше отбелязана не само неговата мечта — „доброволецъ“ — но и голѣмата му заслуга за България.

Въздушно-химическо нападение върху едно село

ЗАЩО ТРЪБВА ДА ПОЗНАВАМЕ ВЪЗДУШНО-ХИМИЧЕСКАТА ЗАЩИТА?

М. ГРИВСКИ

Праздникъ. Хубавъ слънчевъ день. Бъло-бойдисанитъ и сгушилитъ се въ широкитъ дворове къщи на провинциалното градче А. сж озарени отъ блъсъка на лътното слънце. Църковната камбана възвестява края на божествената литургия. Успокоени отъ своята молитва за по-добри бжднини, миръ и насжщень хлббъ, богомолцитъ напускатъ храма Господень и на групи при забавни и интересни за момента разговори се отправятъ за дома си на обждъ и почивка.

Скоро, обаче, спокойствието и празничното настроение на градчето се нарушава отъ нъкакъвъ необикновенъ шумъ. Веселитъ приятелски разговори се прекжсватъ. Всички се заоглеждатъ съ недоумение. Какъвъ е този шумъ? Последниятъ се засилва все повече. Не следъ дълго на хоризонта се показватъ нъколко самолета, които широко разперили криле като

ястреби се спускатъ право къмъ малкия градски площадъ, съ желание като че ли да грабнатъ своитъ жертви и да отлетятъ обратно съ плячката си.

Оживлението по малкия площадъ се засилва. Всъки иска да задоволи своето любопитство. Какво означава това особено летение на грамаднитъ стоманени орли? И другъ пътъ сж минавали тймъ подобни надъ малкия градецъ, но всъкога много високо и нъкакъ си, ей така, пжтомъ. А сега?... Тъ идатъ като че ли съ известна закана.

Внезапно църковната камбана започна бързо и тревожно да бие, а малко следъ това парната сирена на единствената въ градчето парна мелница нададе продължителенъ и нъкакъ си страшенъ писъкъ. Бръмченето на самолетнитъ мотори се чуваше все по-близко. Не се минаха и две-три минути и въ общиятъ концертъ се чу тракането

на няколко картенници нѣкжде откъмъ казармитѣ на мѣстната войкова частъ.

Камбанниятъ звѣнъ и писъкътъ на фабричната свирка спиратъ, картечната стрелба обаче се засилва все повече. Самолетитѣ като че ли сж смутени. Тѣ почватъ колебливо да се виятъ надъ града, а следъ малко видимо не отправятъ обратно по посоката, отъ кждето бѣха дошли. Отведнажъ, обаче, два отъ тѣхъ се спускатъ доста низко надъ градския площадъ, а мигъ следъ това се чуватъ два адски трѣсъка нѣкжде къмъ крайнината на града. Гжста мъгла отъ сиво-желтъ димъ бавно попълзва къмъ вътрешността на града заливайки като вълна улицата, жилищата и градинитѣ. Но що за димъ е това? Засегнатитѣ отъ него чувствуватъ сърбежъ на клепачитѣ и силно сълзене на очитѣ, поради което нищо не виждатъ и не могатъ да се ориентиратъ. Настава паника и безредно бѣгство.

Изведнѣжъ, като отъ подъ земята изпъкватъ предъ бѣгачитѣ нѣкакви особени фигури, съ чудновато лъскаво облѣкло, обути въ обуца съ дървени подметки, тракаци по неравната каменна настилка на улицата като манастирски клепала, а на лицата имъ... Ахъ, да това сж противогазови маски! Тия хора?... Та това е едно отдѣление за противогазова отбрана. Задъ него се вижда друга група, хора сжщо така облѣчени, съ червенъ кръстъ презъ ржката, — група за санитарна помощъ. А нѣкжде, отъ съседната улица се зачува тревожния писъкъ на автомобилнитѣ

сирени на градската пожарна команда, която бърза къмъ градския паркъ, кждето види се нѣщо гори. Въ жилищата се затварятъ съ трѣсъкъ отворенитѣ прозорци, защото образувалиятъ се отъ падналитѣ бомби димовъ облакъ започва да навлиза и въ стаитѣ на жилищата, а стоенето въ този облакъ е нетърпимо.

Какво значи всичко това въ хубавия празниченъ день? Какво бѣ това самолетно нападение и защо се наруши спокойния животъ и празничното настроение на градчето съ хвърлянето на нѣкакви бомби, съ неочакваната картечна стрелба, разнитѣ тревожни сигнали и т. нататъкъ?

Скоро, обаче, всичко се уяснява, мѣстното дружество по противовъздушната и химическа защита, подкрепено отъ общинската и военна властъ е устроило едно упражнение съ цель да покаже и подкани почти заспалитѣ и увлѣкли се въ всѣкидневнитѣ си грижи граждани да подкрепятъ усилията на държавата и гражданскитѣ сдружения за подготовката и осъществяването за противовъздушната и химическа защита на страната.

Следъ привършване на гореспоменатото упражнение, когато всичкия шумъ бѣ утихналъ, когато неприятниятъ димъ се бѣ разнесълъ и градътъ отново доби своя спокоенъ и празниченъ видъ, предъ пжтнитѣ врати на жилищата, въ кафенетата и по улицитѣ граждани се събираха на групички и всѣки любопитствуваше да чуе и научи нѣщо по-интересно и по-подробно

за произлезлото преди малко без-
спокойство във привинциалното
градче.

По една отъ улицитѣ се движатъ
познатитѣ въ градчето шивачтъ

бай Игнатъ и пощенския чиновникъ
г-нъ Мерасчиевъ, които водятъ по-
между си оживенъ разговоръ, който
ние случайно доловихме и който
ще предадемъ въ следната книжка.

ЗАВЕТЪ НА СТАРИЯ ВОИНЪ

ИВ. АРНАУДОВЪ

Въвъ тоя часъ, кога бучи
навънъ стихия мразовита
и срѣдъ усмивки и лъчи
празнува челядта честита,
деца, спомнете си онѣзи братя,
които бдятъ срѣдъ зимнитѣ обятия.

Тамъ нѣкжде, до морски брѣгъ,
покрай границитѣ свещени,
тѣ впиватъ въ мрачинитѣ зракъ
и слушатъ вихѣра що стене.

И всѣки звукъ що пустошъта оглася,
милъ поздравъ имъ отъ родни край донася.

Деца спомнете си за тѣхъ,
за воинитѣ горди, смѣли,
които съсъ любовъ, безъ страхъ,
тамъ бдятъ надъ роднитѣ предѣли
и въ погледа имъ грѣи жаравата,
на тѣхнитѣ бащи-герои славата.

Тамъ ний чертахме съ братска кръвъ
заветитѣ на края роденъ,
последниятъ тамъ бѣше прѣвъ
отъ идеалъ народенъ воденъ.

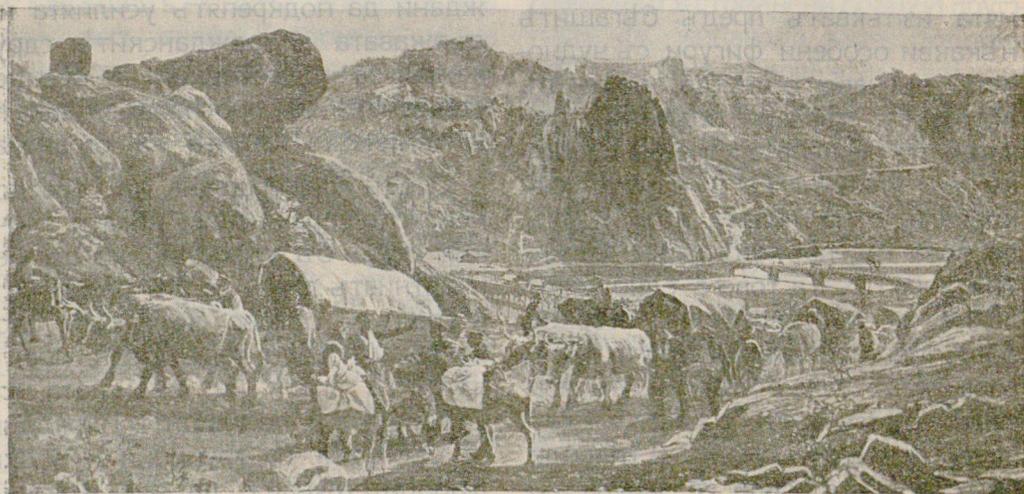
Тамъ нѣкога ний пакъ ще украсимъ
съсъ нова слава българското име.

Ще прозвучи грѣмовенъ гласъ
на майката земя велика

и въ тоя скѣпъ и буденъ часъ
на стража тя ще ни повика:

„Елате вий, юначнитѣ и смѣли,
да пазите пакъ роднитѣ предѣли!

И подъ призива на тржбата
литнете вие, бойни легиони,
въвъ най-великата борба
къмто далечни небосклони,
тамъ, гдето братъ въ робия тежка стене
съсъ погледи за помощъ устремени“.

Завоя на Черна

С. Велковъ

МАЙКА

ХРИСТИНА СТОЯНОВА

Още отъ рано утро селото се раздвижи и оживи празнично. Една думица само трѣбваше да каже бай Димо стрелочника, за да стане на кракъ цѣлото село. Селянитѣ го бѣха замолили да узнае както и да е за завръщането на войската и да имъ съобщи на време. И ето го запъхтѣнъ и уморенъ той бърза отъ два километра пѣтъ, отъ спирката до селото. И още отъ синура викна презъ два три вратника:

— Връщатъ се днесъ, следъ пладне се връщатъ.

И преди бай Димо да стигне до Общината, новината гръмна изъ селото.

Разшетаха се, разчевръстиха се женитѣ една следъ друга. Замѣсиха погачи, загочиха баници, засукубах пилета, сѣщо като предъ голѣмъ день.

Мъжетѣ захвърлиха вилитѣ около купитѣ сѣно, разпрѣгнаха добитъка отъ колата и забързаха къмъ мегдана. И тѣ трѣбваше да чуютъ отъ угата на бай Димо, за да не излѣзе работата, както при заминаването на войскитѣ за Шабанца. Тогава, наистина, кметътъ имъ бѣ съобщилъ и ги замоли кой каквото може да изнесе на спирката за момчетата. Лѣтни дни бѣха. Жегата още палѣше гърлата отъ жажда, особено на пѣтника отъ дългъ пѣтъ. Щѣха да минатъ и частитѣ, въ които служеха повечето отъ тѣхнитѣ момци.

И тогава сѣщо тѣй забиха майчини сърдца, подкосяваха се нозетѣ имъ отъ радостъ и вълнение. Бър-

заха, мѣсиха погачи, точиха баници, скубах пилета. Момитѣ пѣкъ се чудѣха коя по-гиздаво да се облѣче и по-китно да свие китка на пълна, съ сочно грозде кошница.

Цѣли три дни, отъ сутринъ до вечеръ, посрещаха и изпращаха войскитѣ за Шабанца за голѣмитѣ маневри. И следъ всѣки отминалъ влакъ сърдцата по-припряно забиваха. Може би, следъ часъ два и тѣ ще пристиганатъ. Но напраздно. Чакъ на третата нощъ на разсъмване минаха тѣхнитѣ части. Нѣмаше ни единъ селякъ отъ селото. Мом-

На маневритѣ

На маневритѣ

четата бѣха уморени и мнозина отъ тѣхъ спѣха. Не разбраха дори кога сж минали тѣхната спирка. Но нищо. Нали тѣ всички сж български войници? Нали тѣ всички сж и майчини чедата? И съ радост имъ подаваха дароветѣ си — едни за здравето на своитѣ чедата, а други — за скжпитѣ имъ покойници, отдавна легнали подъ родна прѣстъ — или въ чужда земя за майката Родина... Колко задавени ридания повдигаха гърдитѣ, колко неударжими сълзи бликаха въ очитѣ, когато засмѣнитѣ и румени момци, поемаха дара отъ попуканитѣ и жилести ржце!

Но сега дано се случатъ и чедата имъ! Да ги видятъ, да чуятъ гласа

имъ, да разквасятъ и устнитѣ имъ. Може би и тѣ сж жадни, зажаднѣли като момчетата, които заминаваха за Шабанца.

Съ тѣзи мисли бързаха майкитѣ да сколасатъ на време за спирката. Наистина, рано бѣше още, но по-добре е тѣ да чакатъ влака. Всичко се случва. Може би и бай Димо да не е разбралъ добре. И още преди обѣдъ спирката бѣше пълна съ мъже, жени и деца — малки и голѣми. Всички премѣнени, всички засмѣни. Празнична хармония отъ чудни цвѣтове на нови премѣни, росни цвѣтя и сочни плодове се сливаше съ звѣнкия смѣхъ на младостта. И пакъ тѣй свежи бѣха цвѣтята и плодоветѣ и все тѣй бодри и весели лицата, когато влакътъ съ силенъ грохотъ спрѣ предъ малката спирка. Глѣчъ, смѣхъ, радостни викове, бързана въ надпревара, оглушиха и задрѣстиха спирката отъ едина до другия край на дългия влакъ. Близки, приятели и познати — сякашъ всички бѣха едно. Радостта бѣше всеобща и еднаква за всички. Не се зарадва само едно сърдце. Малка слабичка женичка стенѣше отстрани задавено.

— Не ставай дете! — тешеше я друга жена. — Не чу ли какво казаха момчетата? Тази нощъ или утре щѣли да минатъ другитѣ. Много работа имали. Нали чу? Не си наливай сърдцето съ кахъръ.

Ала майката сякашъ нищо не чуваше. Като малко пребито животно, тя глухо ридаше:

— Чедото ми, детето ми, дали не се е случило нѣщо, божичко?

Едничко ми бѣше, едно око на майка си... — И отново се заливаше въ плачъ.

Не усѣти, кога замина влакътъ и спирката отведнажъ се изпраздни.

Съседката ѝ, залисана съ околнитѣ, се бѣ отдалечила и после не се сѣти да я потърси въ навалицата.

— Хайде, буля Стоянице, какво чакашъ още? Не виждашъ ли, че остана самичка? — Подкани я Димо стрелочника. — Ей сега ще мръкне. И като видѣ зачервенитѣ ѝ очи, кротко продължи: — Какво си се закахърила? Да не плачешъ за Стойка? Нѣмаше ли го? — И сама побърза да я успокои: — Казаха, че мнозина останали за утре заранѣта. И Недко Величкова го нѣмаше и Денчо нашия. Пъкъ кой ли видѣ, колко още не бѣха въ този влакъ?

Майката нищо не отговори. Мълчеше, загледана въ далечината тамъ, отъ гдето се бѣ задалъ преди малко очаквания влакъ. Може би тя вѣрваше, че ей тъй по чудо ще се зададе другия, кждето бѣ нейния Стойко.

— Хайде, хайде побързай — повторно я подкани стрелочникътъ Димо. — Ей сега ще мръкне.

— Ще остана да го чакамъ, бързо отговори тя. — Ще го чакамъ тукъ навънъ.

— Я си гледай старостѣта, какъ ще прекарашъ тукъ на открито? Есень приближава вече. Нощемъ става студено. Ще си похабишъ здравето.

— Нищо нѣма да ми стане, азъ съмъ свикнала. Малко ли съмъ спала по къра. Пъкъ и шала ми е голѣмъ. Ти си гледай работата.

Стрелочникътъ разбра, че бѣ излишно да настоява и мълкомъ отмина нататъкъ.

Нощта бавно падаше. Свита на кълбо, майката се бѣ подслонила подъ стрѣхата на малката къщица, отзадъ спирката, върху нѣколко стари траверси.

Унесена въ мисли по чедото си, съ свито отъ мъжа сърдце, тя не сѣщаше нито студа, нито болкитѣ въ уморенитѣ си и подбити нозе. Стискаше въ ржцетѣ си малката торбичка съ тармаганъ за Стойко и кошничка съ грозде.

Дали ще го види да му ги подаде? Дали влакътъ не е миналъ по-рано? Ами ако се е случило нѣщо страшно и никой не смѣе да ѝ го каже?! Защо Димо стрелочникътъ ѝ каза: „Гледай си старостѣта“. Като ножъ я боднаха тѣзи думи въ сърдцето.

Останала сама-самичка на свѣта съ едничкото си чедо, следъ като изгуби мъжъ въ войната и три деца, нали той щѣше да я теши въ старинитѣ? Нали за него тя понасяше и неволята, за да дочака после радостни дни? Но ако е станало нѣщо? Казваха, че въ маневритѣ имало нѣкои ранени И...

— Но не посмѣ да го доизкаже. — Божичко, запази ми го! — глухо зариде майката и още по-силно се преви на две, сякашъ да притисне сърдцето си, за да не се прѣстне отъ жалъ.

* *

* *

Силенъ писъкъ я сепна. Дали бѣше заспала, или се бѣ само унесла? Отвори очи. Синкава свѣтлина бѣ залѣла небето и леко се

спущаше надъ земята. Тя скочи почти изплашена. Влакътъ бавно се провличаше презъ спирката. Втурна се като обезумѣла напредъ. Стори ѝ се че влакътъ заминаваше.

— Стойко, Стойко! — нададе тя пронизителенъ писъкъ.

Краката ѝ въ мигъ се подкосиха, преплетоха се и тя падна почти несвѣсна до самитѣ колелета. Влакътъ бѣше спрѣлъ. Нѣкой се спусна къмъ нея, повдигна я. Тя се опомни и потърси торбичката и кошничката. Тѣ бѣха на земята, край нея.

— Стойко, Стойко! Чедото ми! Кжде е?... Живъ ли е?... Кажете ми...

Приближи се единъ офицеръ. Стрелочникътъ обясни нѣщо.

— Тукъ е Стойко. Повикайте го! — обади се офицерътъ.

— Да си живъ, синко! Да си живъ, чедо! — извика съвзелата се майка и се спусна да прегърне офицера. — Да ли не те е виждала отколе и твоята майка, кой знае, какъ жали и тя, като менъ?

— Ти Стойкова майка ли си? — запита развълнувано офицерътъ.

— Едничъкъ ми е, едничко чедо на свѣта — бърбѣше тя като въ огненица — кжде е той? Искамъ да го видя.

— Младъ, строенъ момъкъ, свѣтливо се приближи и смутенъ, пошепна:

— Мале, ти ли си?

— Стойко! — едва успѣ да продума майката. Спустна се да го прегърне, но увисна въ ржцетѣ му.

Умората, безсънието и силното вълнение бѣха довършили силитѣ ѝ. Свѣстиха я, подкрепиха я, тя бързо се съвзе и протѣгна треперяща ржка да погали лицето на наклонения надъ нея войникъ и пакъ зашепна: — Едничко ми е... едничко чедо на свѣта...

— Оттеглете се всички! — заповѣда офицерътъ. — Стойко Стояновъ, ти остана при майка си, има още време за тръгане.

А самъ той се отправи нататъкъ и спрѣ предъ машиниста. После възви глава и въ очитѣ му трепнаха сълзи.

А тамъ въ полудрача свещено действуваше майчината любов!

Седналъ редомъ до майка си, синътъ бавно кжсаше зрънце позрънце отъ гроздето въ кошницата и слушаше гальовнитѣ ѝ думи. А тя бърбѣше, бърбѣше неспирно. Искаше съ думи да излѣе всичката обичъ отъ майчиното сърдце.

А въ очитѣ ѝ грѣеше най-святата любовъ — любовта на Божествената майка.

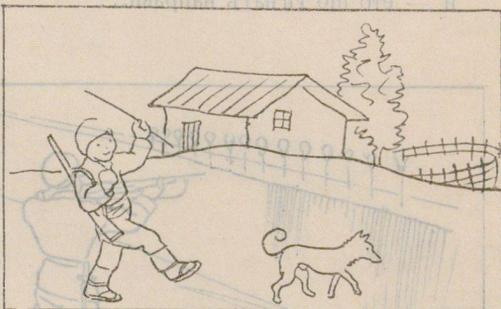
ХУМОРЪ

КЪМЪ СПОЛУКА

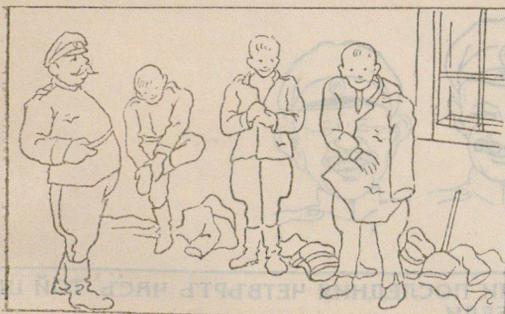
1

— Стрелбата не е страшна! — каза фелдфебелтъ. — Не се плашете: изслушайте ме, запомнете, и, правъ предъ тѣхъ, имъ той разказа :

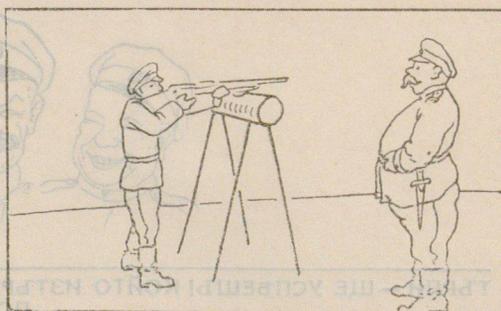
2

— Единъ войникъ азъ скоро имахъ, отъ малкъ знамъ го : рано, рано, съ безгласна пушка, изъ балкана се скиташе дори и зиме,

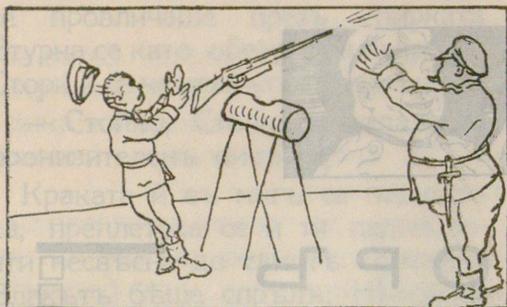
3

Дойде му редъ да служи, случихъ се азъ фелдфебелъ на Игната, но страхъ го хвана и въ стрелбата той отначало не сполучи.

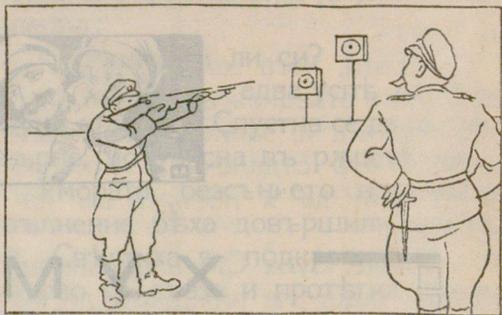
4

Не знамъ защо и какъ момчето отъ манлихерата се сепна, примѣри се, но въ уплахъ трепна, затупка му безспиръ сърдцето!

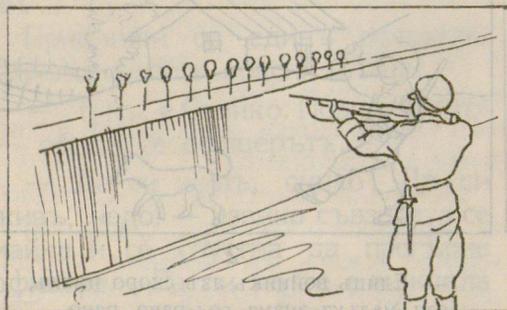
5

Той предъ станка се изправи,
и искаше да се примъри,
но мигомъ почна да трепери
и — ето що Игнатъ направи...

6

Но съ трудъ и въбра въвъ успѣха,
той день изъ день се поотрака,
на туй, което той дочака
другаритѣ му завидѣха.

7

И новъ успѣхъ дойде въ стрелбата:
въ ржцетѣ здраво пипналь пушката,
по редъ той четирнайсетъ крушки
една следъ друга изпремята.

8

За туй отличие награда
Игнатъ получи — купа златна.
Ехъ, тая служба благодатна
за примърния е отрада!

ТЪРПИ — ЩЕ УСПЕШЪ! КОЙТО ИЗТЪРПИ ПОСЛЕДНИЯ ЧЕТВЪРТЪ ЧАСЪ, ТОЙ ЩЕ ПОБЕДИ

Главенъ редакторъ майоръ Д. Братановъ, редакторъ Караивановъ

ПЕЧАТНИЦА НА ВОЕННО-ИЗДАТЕЛСКИЯ ФОНДЪ — СОФИЯ 1—1938

ГОДИНА XVI — 1938

ЯНУАРИЙ

КНИЖКА 1

СЪДЪРЖА:

1. Вода за момчетата (рисунок на корицата)
2. 750 годишнината от възкресението на Второто българско царство 2
3. *Воинъ Коннишки*. Българският военен дух през вѣковетѣ 4
4. *Ненчо Савовъ*. Дунавска равнина. Стихотворение 12
5. *Н. Милушева*. При васъ съмъ пакъ, о мой родни брѣгове! Стихотворение 18
6. *Георги Савчевъ*. Безсмъртниятъ подвигъ. Разказъ 19
7. *Д. Братановъ*. Конь за поручика 24
8. *Д. Чаковъ*. Есень надъ родината. Стихотворение 25
9. *Георги Поповъ*. Сплотени до единъ. Стихотворение 25
10. *Борисъ Ватраловъ*. Поклонъ, безсмъртни герои! (По случай Деньтъ на падналитѣ за родината) 26
11. *Н. Загоровъ*. Малкиятъ доброволецъ. Разказъ 28
12. *М. Гривски*. Защо трѣбва да познаваме въздушно-химическата защита 32
13. *Ив. Арнаудовъ*. Заветъ на стария воинъ. Стихотворение 34
14. *Христина Стоянова*. Майка, Разказъ 35
15. Хуморъ: „Къмъ сполука“ 39

РЕДАКЦИЯ „ОБОРИЩЕ“
СОФИЯ